

ДОПУНСКИ ПРОТОКОЛ

УЗ ЖЕНЕВСКЕ КОНВЕНЦИЈЕ ОД 12. АВГУСТА 1949. ГОДИНЕ О ЗАШТИТИ ЖРТАВА МЕЂУНАРОДНИХ ОРУЖАНИХ СУКОБА

(ПРОТОКОЛ I)

ПРЕАМБУЛА

Високе стране уговорнице,

Прокламујући своју искрену жељу да мир завлада међу народима,

подсећајући да је свака држава дужна да се, у складу с Повељом Уједињених нација, у својим међународним односима уздржава од претње или употребе силе против суверенитета, територијалног интегритета или политичке независности сваке државе, или на било који други начин који није у складу са циљевима Уједињених нација,

верујући да је и поред тога потребно реafirмисати и развити одредбе којима се штите жртве оружаних сукоба и допунити мере којима се јача његова примена,

изражавајући своје убеђење да ниједна одредба овог протокола или женевских конвенција од 12. августа 1949. године не може бити протумачена тако да оправдава или одобрава било који акт агресије или другу употребу силе која није у складу са Повељом Уједињених нација,

потврђујући даље да одредбе женевских конвенција од 12. августа 1949. године и овог протокола треба у пуној мери да буду примењене у свим приликама на сва лица која су заштићена тим инструментима без икакве дискриминације засноване на природи или пореклу оружаног сукоба или на циљу који су стране у сукобу поставиле или који им се приписује,

сагласиле су се о следећем:

Д Е О I

ОПШТЕ ОДРЕДБЕ

Члан 1.

Општи принципи и поље примене

1. Високе стране уговорнице обавезују се да ће поштовати овај протокол и да ће обезбедити његово поштовање у свакој прилици.
2. У случајевима који нису предвиђени овим протоколом или другим међународним споразумима, грађанска лица и борци остају под заштитом и дејством принципа међународног права, који произлазе из установљених обичаја, из принципа човечности и захтева јавне савести.
3. Овај протокол, којим се допуњују Женевске конвенције од 12. августа 1949. године о заштити жртава међународних оружаних сукоба, примењује се у ситуацијама предвиђеним чланом 2, заједничким за те конвенције.
4. Под ситуацијама предвиђеним претходним ставом подразумевају се оружани сукоби у којима се народи боре против колонијалне доминације и стране окупације и против расистичких режима, користећи се правом народа на самоопредељење, потврђујућим у Повељи Уједињених

нација и Декларацији о принципима међународног права који се тичу пријатељских односа и сарадње између држава у складу с Повељом Уједињених нација.

Члан 2.

Дефиниције

За сврхе овог протокола:

а) под изразима "I конвенција", "II конвенција", "III конвенција" и "IV конвенција" подразумевају се, редом, Женевска конвенција за побољшање судбине рањеника и болесника у оружаним снагама у рату од 12. августа 1949. године; Женевска конвенција за побољшање судбине рањеника, болесника и бродоломника оружаних снага на мору од 12. августа 1949. године, Женевска конвенција о поступању с ратним заробљеницима од 12. августа 1949. године; Женевска конвенција о заштити грађанских лица за време рата од 12. августа 1949. године; под изразом "Конвенције" подразумевају се четири Женевске конвенције од 12. августа 1949. године о заштити жртава међународних оружаних сукоба;

б) под изразом "правила међународног права која се примењују у оружаним сукобима" подразумевају се правила садржана у међународним споразумима у којима учествују стране у сукобу, као и принципи и правила међународног права која су опште призната;

ц) под изразом "сила заштитница" подразумева се неутрална држава или друга држава која није страна у сукобу, коју је именовала једна страна у сукобу и прихватила противничка страна и која је спремна да врши функције које су додељене сили заштитници по одредбама Конвенције и овог протокола;

д) под изразом "супститут" подразумева се организација која замењује силу заштитницу, у складу са чланом 5.

Члан 3.

Почетак и престанак примене

Не дирајући у одредбе које се примењују у свако доба:

а) Конвенције и овај протокол примењују се од почетка сваке ситуације предвиђене у члану 1. овог протокола;

б) примена Конвенција и овог протокола престаје на територији страна у сукобу општим завршетком војних операција, а у случају окупираних територија, по престанку окупације, изузев, у оба случаја, за категорије лица чије коначно ослобођење, репатријација или настањење наступи касније. На ова лица ће се и даље примењивати одговарајуће одредбе Конвенције и овог протокола све до њиховог потпуног ослобођења, репатријације или настањења.

Члан 4.

Правни статус страна у сукобу

Примена Конвенција и овог протокола, као и закључење споразума предвиђених овим инструментима, неће имати дејства на правни статус страна у сукобу. Ни окупација неке територије, ни примена Конвенција и овог протокола, неће утицати на правни статус територије која је у питању.

Члан 5.

Одређивање сила заштитница и њихових супститута

1. Дужност је страна у сукобу да од почетка тог сукоба обезбеде поштовање и примену Конвенција и овог протокола применом система сила заштитница, укључујући нарочито одређивање и прихватање тих сила у складу с ниже наведеним ставовима. Силе заштитнице биће задужене да штите интересе страна у сукобу.
2. Од почетка ситуације наведене у члану 1. свака страна у сукобу одредиће, без одлагања, једну силу заштитницу ради примене Конвенција и овог протокола и одобриће, такође без одлагања и у истом циљу, делатност силе заштитнице коју је противничка страна одредила и коју је она сама прихватила као такву.
3. Ако једна сила заштитница није била одређена или прихваћена од почетка ситуације наведене у члану 1. Међународних комитет Црвеног крста, не дирајући у право сваке друге непристрасне хуманитарне организације да учини исто, понудиће своје добре услуге странама у сукобу, ради одређивања, без одлагања, једне силе заштитнице која је прихватљива за стране у сукобу. У том циљу, он може, између осталог, да тражи од сваке стране да му поднесе листу од најмање пет држава које та страна сматра прихватљивом да делују у њено име у својству силе заштитнице у односу на противничку страну и затражиће од сваке противничке стране да поднесе листу од најмање пет држава које би она прихватила као силу заштитницу друге стране; ове листе ће бити саопштене Комитету у року од две недеље од пријема захтева; он ће их упоредити и затражити сагласност сваке државе чије се име налази на обе листе.
4. Ако, упркос горе изложеном, нема силе заштитнице, стране у сукобу треба да прихвате, без одлагања, понуду коју учини Међународни комитет Црвеног крста или нека друга организација која пружа сва јемства за непристрасности и ефикасности да делује као супститут, после одговарајућих консултација са наведеним странама и водећи рачуна о резултатима тих консултација. Вршење његових функција као супститута подлежи сагласности страна у сукобу; стране у сукобу предузеће све да би олакшале рад супститута у вршењу његових задатака, сходно Конвенцијама и овом протоколу.
5. У складу са чланом 4, одређивање и прихватање сила заштитница ради примене Конвенција и овог протокола неће имати дејства на правни статус страна у сукобу ни били које територије, укључујући окупирану територију.
6. Одржавање дипломатских односа између страна у сукобу или чињеница да је свакој трећој држави поверена заштита интереса једне стране и њених грађана у складу са правилима међународног права која се тичу дипломатских односа, нису сметња одређивању сила заштитница ради примене Конвенција и овог протокола.
7. Кад год се даље у овом протоколу помене сила заштитница, то се односи, такође, и на супститут.

Члан 6.

Квалификовано особље

1. Високе стране уговорнице ће, такође, и у доба мира настојати да, уз помоћ националних друштава Црвеног крста (Црвеног полумесеца, Црвеног лава и сунца), обуче квалификовано особље да би олакшале примену Конвенција и овог протокола, а нарочито рад сила заштитница.
2. Регрутовање и обука таквог особља је у домаћој надлежности.
3. Међународни комитет Црвеног крста ће ставити на располагање високим странама уговорницама спискове тако обученог особља, које високе стране уговорнице могу утврдити или му доставити у том циљу.

4. Услови коришћења таквог особља ван националне територије, у сваком поједином случају, биће предмет посебних споразума између заинтересованих страна.

Члан 7.

Састанци

Депозитар овог протокола сазиваће састанак високих страна уговорница на тражење једне или више поменутих страна и уз одобрење већине поменутих страна ради разматрања општих проблема примене Конвенција и протокола.

Д Е О II

РАЊЕНИЦИ, БОЛЕСНИЦИ И БРОДОЛОМНИЦИ

О д е љ а к I

ОПШТА ЗАШТИТА

Члан 8.

Терминологија

За сврхе овог протокола:

(а) под изразом "рањени" и "болесни" подразумевају се лица, војна или цивилна, којима је због повреде, болести или других физичких или менталних поремећаја или тешкоћа потребна лекарска помоћ или нега и која се уздржавају од сваког акта непријатељства. Под овим изразима подразумевају се такође жене на порођају, новорођенчад и друга лица којима је потребна непосредна лекарска помоћ или нега, као што су нејаки или труднице, и која се уздржавају од сваког акта непријатељства;

(б) под изразом "бродоломници" подразумевају се лица, војна или цивилна, која се налазе у опасности на мору или у другим водама као последица несреће која је задесила њих или брод или ваздухоплов на коме се налазе, и која се уздржавају од сваког акта непријатељства. Ова лица, под условом да се и даље уздржавају од сваког акта непријатељства, сматрају се бродоломницима и за време спасавања све док не стекну неки други статус на основу Конвенција или овог протокола;

(ц) под "санитетским особљем" подразумевају се она лица која је једна страна у сукобу одредила искључиво за санитетске задатке набројане у подтачки 5. или за задатке управљања санитетским јединицама или за функционисање или управљање санитетским транспортима. Такво распоређивање може бити стално или привремено. Израз обухвата:

(i) санитетско особље, војно или цивилно, једне стране у сукобу, укључујући оно које је наведено у И и ИИ конвенцији и оно које је додељено организацијама цивилне заштите;

(ii) санитетско особље националних друштава Црвеног крста (Црвеног полумесеца, Црвеног лава и сунца) и других националних добровољних друштава за помоћ која је на одговарајући начин признала и овластила једну страну у сукобу;

(III) санитетско особље санитетских јединица или санитетских транспорта наведених у члану 9. став 2;

(д) под изразом "верско особље" подразумевају се војан или цивилна лица, као што су капелани, која се искључиво баве свештеничком службом и која су придодата:

- (i) оружаним снагама једне стране у сукобу;
- (ii) санитарским јединицама или санитарским транспортима једне стране у сукобу;
- (iii) санитарским јединицама или санитарским транспортима наведеним у члану 9. став 2; или
- (iv) организацијама цивилне заштите једне стране у сукобу.

Верско особље може бити придодато стално или привремено, а на њега се примењују одговарајуће одредбе подтачке (к);

(е) под изразом "санитарске јединице" подразумевају се установе и друге јединице, војне или цивилне, организоване у санитарске сврхе, то јест ради тражења, прикупљања, транспорта, утврђивања дијагнозе или лечења - укључујући пружање прве помоћи - рањеника, болесника и бродоломника, или ради спречавања болести. Израз обухвата, на пример, болнице и друге сличне јединице, центре за трансфузију крви, центре за превентивну медицину и институте, санитарска слагалишта и депое санитарског и фармацеутског материјала тих јединица. Санитарске јединице могу бити непокретне или покретне, сталне или привремене;

(ф) под изразом "санитарски транспорт" подразумева се преношење на копну, на води или у ваздуху рањеника, болесника, бродоломника, санитарског особља, верског особља, санитарске опреме или санитарског материјала заштићеног Конвенцијама и овим протоколом;

(г) под изразом "средство санитарског транспорта" подразумева се свако транспортно средство, војно или цивилно, стално или привремено, додељено искључиво за вршење санитарског транспорта и које је под контролом надлежних органа једне стране у сукобу;

(х) под изразом "санитарско возило" подразумева се свако средство санитарског транспорта на копну;

(и) под изразом "санитарски брод или пловни објект" подразумева се свако средство санитарског транспорта на води;

(ј) под изразом "санитарски ваздухоплов" подразумева се свако средство санитарског транспорта ваздушним путем;

(к) под "сталним санитарским особљем", "сталним санитарским јединицама" и "сталним средствима санитарског транспорта" подразумевају се они који су одређени искључиво у санитарске сврхе на неодређено време. "Привремено санитарско особље", "привремене санитарске јединице" и "привремена средства санитарског транспорта" су они који су намењени искључиво за санитарске сврхе на одређено време, у току целог трајања тог времена. Ако друкчије није одређено, под изразима "санитарско особље", "санитарске јединице" и "средства санитарског транспорта" подразумевају се особље, јединице и средства транспорта, како стална тако и привремена;

(л) под изразом "знак распознавања" подразумева се знак распознавања Црвеног крста, Црвеног полумесеца или Црвеног лава и сунца на белом пољу кад се употребљава за заштиту санитарских јединица и транспорта или санитарског и верског особља, опреме и материјала;

(м) под изразом "сигнал распознавања" подразумевају се сигнали или поруке намењене искључиво идентификацији санитарских јединица или транспорта, предвиђени у Глави III Прилога I уз овај протокол.

Члан 9.

Поље примене

1. Овај део, чије одредбе имају за циљ да побољшавају судбину рањеника, болесника и бродоломника, примењују се на све оне који су под дејством ситуације поменуте у члану 1, без икакве дискриминације засноване на раси, боји коже, полу, језику, вероисповести или убеђењу, политичком или другом мишљењу, националном или социјалном пореклу, богатству, рођењу или другом статусу, или на било ком другом сличном критеријуму.

2. Одговарајуће одредбе чл. 27. и 32. ИИ конвенције примењују се на сталне санитетске јединице и средства санитетског транспорта (осим болничких бродова на које се примењује члан 25. ИИ конвенције) и на њихово особље које је стављено на располагање страни у сукобу из хуманитарних разлога;

(а) од стране неутралне или друге државе која није страна у том сукобу;

(б) од стране признатог и овлашћеног друштва такве државе за помоћ;

(ц) од стране непристрасне међународне хуманитарне организације.

Члан 10.

Заштита и нега

1. Сви рањеници, болесници и бродоломници, било којој страни да припадају, биће поштовани и заштићени.

2. У свакој прилици с њима ће се поступати хумано и они ће у највећој могућој мери и у најкраћем могућем року добити медицинску негу и помоћ коју захтева њихово стање. Неће се правити разлика између њих, заснована на било којим другим критеријумима, осим медицинских.

Члан 11.

Заштита лица

1. Физичко или ментално здравље и интегритет лица која су у власти противничке стране или која су интернирана, задржана у притвору или на други начин лишена слободе као последица ситуације поменуте у члану 1, неће бити угрожена било каквом неоправданом радњом или пропустом. Према томе, забрањено је подвргнути лица поменута у овом члану било каквом медицинском поступку који не би био мотивисан стањем здравља односно лица и који није у складу са опште усвојеним медицинским стандардима које би под сличним медицинским околностима страна која примењује поступак применила на лица која су њени држављани и која ни на који начин нису лишена слободе.

2. Нарочито је забрањено на тим лицима вршити чак и са њиховим пристанком:

(а) физичко сакаћење;

(б) медицинске или научне експерименте;

(ц) уклањање ткива или органа ради трансплантације, осим ако су такве радње оправдане у складу са условима предвиђеним у ставу 1.

3. Изузеци од забрана у ставу 2 (ц) могу се направити само у случају давања крви за трансфузију или коже за пресађивање, под условом да је то дато добровољно и без икакве принуде или ненавођења, и тада само у терапеутске сврхе, под условима који су у складу са општеусвојеним медицинским стандардима и контролом и у интересу како даваоца тако и примаоца.

4. Свака намерна радња или пропуст који озбиљно угрожава физичко или ментално здравље или интегритет било ког лица које је у власти неке друге стране а не оне од које оно зависи, и којим се или крше забране из ст. 1. и 2. или се не поштују услови из става 3, представља тешку повреду овог протокола.

5. Лица поменута у ставу 1. имају право да одбију сваку хируршку интервенцију. У случају одбијања, санитарско особље ће настојати да добије писмену изјаву о томе, коју је потписао или признао пацијент.

6. Свака страна у сукобу водиће медицинску евиденцију о сваком давању крви за трансфузију или коже за пресађивање од лица поменутих у ставу 1, ако је то давање извршено под одговорношћу те стране. Поред тога, свака страна у сукобу ће настојати да води евиденцију о свим медицинским поступцима који су примењени на свако лице које је интернирано, стављено у притвор или на други начин лишено слободе као последица ситуације поменуте у члану 1. Ова евиденција ће у свако доба бити доступна сили заштитници ради надзора.

Члан 12.

Заштита санитарских јединица

1. Санитарске јединице биће поштоване и заштићене у свако доба и неће бити предмет напада.

2. Став 1. примењује се на цивилне санитарске јединице, под условом да:

(а) припадају једној од страна у сукобу;

(б) су признате и овлашћене од надлежног органа једне од страна у сукобу; и да

(ц) су овлашћене у складу са чланом 9. став 2. овог протокола или чланом 27. И конвенције.

3. Стране у сукобу позивају се да једна другој нотификују положај својих непокретних санитарских јединица. Одсуство такве нотификације не ослобађа ниједну страну обавезе да поступи у складу са одредбама става 1.

4. Ни под којим условима санитарске јединице неће бити употребљене да би се покушали заштитити војни објекти од напада. Кад год је то могуће, стране у сукобу ће обезбедити да санитарске јединице буду тако постављене да напади на војне објекте не угрозе њихову безбедности.

Члан 13.

Престанак заштите цивилних санитарских јединица

1. Заштита на коју цивилне санитарске јединице имају право може престати само ако су те јединице ван своје хуманитарне функције употребљене за извршавање радњи штетних по непријатеља. Мађутим, заштита може престати тек после опомене којом је, кад год је то погодно, утврђен разуман рок и кад тај рок протекне без дејства.

2. Следеће радње неће се сматрати као штетне за непријатеља:

(а) да је особље јединице снабдевено лаким личним оружјем за самоодбрану или за одбрану рањеника и болесника о којима се стара;

(б) да јединицу чува патрола, стража или оружана пратња;

(ц) да се у јединици налазе лако оружје и муниција одузета од рањеника и болесника, али који још нису предати надлежној служби;

(д) да се припадници оружаних снага или други борци налазе у јединици из медицинских разлога.

Члан 14.

Ограничење реквизиције цивилних санитетских јединица

1. Окупирајућа сила је дужна да на окупираним територијама обезбеди да се и даље успешно задовољавају медицинске потребе цивилног становништва.
2. Према томе, окупирајућа сила не може реквизирати цивилне санитетске јединице, њихову опрему, материјал и особље све дотле док су ова средства и особље потребни за пружање медицинских услуга цивилном становништву и за обезбеђење сталне неге и лечења рањеника и болесника који се у њима налазе на лечењу.
3. Окупирајућа сила може реквизирати напред поменута средства и особље под условом да и даље поштује опште прописе предвиђене у ставу 2. и да се придржава следећих посебних услова:
  - (а) да су средства потребна за обезбеђење непосредне и адекватне медицинске помоћи рањеницима и болесницима оружаних снага окупирајуће силе или ратним заробљеницима;
  - (б) да се реквизиција ограничи само на период времена док постоји таква потреба; и
  - (ц) да се истовремено предузму потребне мере како би се обезбедило да се и даље задовољавају медицинске потребе цивилног становништва, као и оних рањеника и болесника на лечењу који би реквизицијом били погођени.

Члан 15.

Заштита цивилног санитетског и верског особља

1. Цивилно санитетско особље треба да буде поштовано и заштићено.
2. У случају потребе, цивилном санитетском особљу треба пружити сваку могућу помоћ на оним подручјима на којима би санитетска служба била дезорганизована услед ратних дејстава.
3. Окупирајућа сила ће пружити сваку помоћ цивилном санитетском особљу на окупираним територијама да би му се омогућило што боље извршавање његових хуманитарних задатака. Окупирајућа сила не може захтевати од овог особља да у обављању своје дужности даје предности ма ком лицу, осим ако предност није условљена медицинским разлозима. Ово особље се не може приморати ни на какав рад који је у супротности са његовим хуманитарним позивом.
4. Цивилно санитетско особље имаће приступа тамо где су његове услуге неопходне, а страна у сукобу има право да предузме мере контроле и сигурности за које сматра да су неопходне.
5. Цивилно верско особље треба да буде поштовано и заштићено. Одредбе Конвенција и овог протокола које се односе на заштиту и обележавање санитетског особља, примењиваће се и на ово особље.

Члан 16.

Општа заштита медицинског позива

1. Нико не може бити кажњен за обављање неке дужности медицинског карактера која је у складу са медицинском деонтологијом, без обзира на услове под којима се обавља и на лица којима се пружа.

2. Особље које се бави неким послом медицинског карактера не може бити присиљено да обавља послове или да извршава задатке у супротности са медицинском деонтологијом или другим медицинским прописима који штите рањенике и болеснике, или с одредбама Конвенција или овог протокола, нити се може одрећи вршења послова предвиђених тим првилама и прописима.

3. Ниједно лице које обавља неку медицинску дужност не може бити присиљено да даје ма ком лицу, било да оно припада противничкој страни или његовој сопственој, податке о рањеницима и болесницима које лечи или које је лечило, осим у случајевима предвиђеним законима његове земље, ако би по његовој процени такви подаци могли имати штетне последице за рањенике и болеснике или за њихове породице. Међутим, и поред овога, прописи којима се регулише обавезна пријава заразних обољења морају се поштовати.

Члан 17.

Улога цивилног становништва и друштва за помоћ

1. Цивилно становништво је дужно да поштује рањенике, болеснике и бродоломнике, чак и када они припадају противничкој страни, и над њима се не сме вршити акт насиља. Цивилно становништво и друштва за помоћ, као што су национална друштва Црвеног крста (Црвеног полумесеца и Црвеног лава и сунца) овлашћени су, чак и у запоседнутим и окупираним територијама, да прикупљају рањенике, болеснике и бродоломнике и да се о њима брину, чак и на своју иницијативу. Нико не може бити узнемираван, прогањан, осуђиван или кажњаван због таквих хуманих дела.

2. Стране у сукобу могу се обратити цивилном становништву и друштвима за помоћ поменутим у ставу 1. да прикупљају рањенике, болеснике и бродоломнике и да се о њима брину, па чак и да проналазе мртве и дају податке о месту где се они налазе; оне ће пружити заштиту и потребне олакшице онима који се овом позиву буду одазвали. У случају када противничка страна заузме или поново успостави контролу над односном облашћу, она је дужна да и даље обезбеђује ову заштиту и олакшице све док су оне потребне.

Члан 18.

Обележавање

1. Свака страна у сукобу мора настојати да буду обележени санитарско и верско особље, као и санитарске јединице и санитарска транспортна средства.

2. Свака страна у сукобу треба, исто тако, да настоји да усвоји и да у пракси примени методе и поступке који ће омогућити да се обележавање санитарских јединица и средстава санитарског транспорта изврши употребом знака распознавања и сигнала распознавања.

3. На окупираним територијама и у зонама у којима се одвијају борбена дејства или где је вероватно да ће се одвијати, цивилно санитарско особље и цивилно верско особље распознаје се, по оштем правилу, по знаку распознавања и на основу посебне личне карте, којим потврђује свој статус.

4. По одобрењу надлежног органа, санитарске јединице и санитарска транспортна средства обележавају се знаком распознавања. Бродови и мања пловила, поменута у члану 22. овог протокола, обележавају се по одредбама II конвенције.

5. Осим знака распознавања, страна у сукобу може, сходно одредбама Главе III Прилога И овог протокола, одобрити употребу и других сигнала распознавања да би омогућила обележавање

санитетских јединица и средстава санитетског транспорта. Изузетно, у посебним случајевима предвиђеним у поменутој глави, средства санитетског транспорта могу се користити сигнаlima распознавања без истицања знака распознавања.

6. Примена одредаба предвиђених ст. 1. до 5. регулисана је прописима глава I до III Прилога I овог протокола. Сигнали описани у Глави ИИИ Прилога и намењени искључиво за коришћење од стране санитетских јединица и средстава санитетског транспорта, могу бити коришћени само како је предвиђено у поменутој глави, тј. да би се омогућила идентификација санитетских јединица и средстава санитетског транспорта.

7. Овим чланом не одобрава се шире коришћење знака распознавања у време мира од оног које је предвиђено чланом 44. И конвенције.

8. Одредбе Конвенције и овог протокола које се односе на контролу коришћења знака распознавања и на спречавање и сузбијање његове злоупотребе примењиваће се на сигнале распознавања.

Члан 19.

Неутралне државе и друге државе које нису стране у сукобу

Неутралне државе и друге државе које нису стране у сукобу примењиваће одговарајуће одредбе овог протокола на лица која су Протоколом заштићена а која могу бити прихваћена или интернирана на њихове територије, као и на мртве који су припадали странама у том сукобу уколико би их ове нашле.

Члан 20.

Забрана репресалија

Забрањене су мере репресалија против особља и добара заштићених овим делом Протокола.

О д е љ а к II

САНИТЕТСКИ ТРАНСПОРТИ

Члан 21.

Санитетска возила

Санитетска возила треба да буду поштована и заштићена на начин који је Конвенцијама и овим протоколом предвиђен за покретне санитетске јединице.

Члан 22.

Болнички бродови и мања обалска пловила за спасавање

1. Одредбе Конвенција које се односе:

- (а) на бродове наведене у чл. 22, 24, 25. и 27 ИИ конвенције,
- (б) на њихове чамце за спасавање и њихова мања пловила,
- (ц) на њихово особље и опрему,
- (д) на рањенике, болеснике и бродоломнике који се на њима налазе,

примењиваће се на исти начин док ови бродови бродски чамци за спасавање или мања пловила превозе цивилне рањенике, болеснике и бродоломнике који не припадају ниједној од категорија поменутих у члану 13. ИИ конвенције. Осим тога, ови цивили не могу бити ни предати ниједној страни земљи ни заробљени на мору. Ако се нађу у власти неке стране у сукобу која није њихова, на њих ће се примењивати ИВ конвенција и овај протокол.

2. Заштита која се Конвенцијама обезбеђује бродовима наведеним у члану 25. ИИ конвенције односи се и на болничке бродове стављене на располагање једној страни у сукобу у хуманитарне сврхе од стране:

(а) неке неутралне државе или државе која није страна у сукобу, или

(б) неке непристрасне међународне организације хуманитарног карактера, под условом да се у оба случаја поштују услови прописани у том члану.

3. Мања пловила наведена у члану 27. II конвенције уживају заштиту чак и у случајевима када није извршена нотификација предвиђена истим чланом. Стране у сукобу су позване да се, без обзира на то, међусобно обавештавају о свим појединостима које се односе на та мања пловила и које ће омогућити да се она лакше идентификују и распознају.

Члан 23.

Други санитарски бродови и мања пловила

1. Санитарски бродови и мања пловила, осим оних наведених у члану 22. овог протокола и члану 38. II конвенције, било на мору или у другим водама, треба да буду поштовани и заштићени на начин који је Конвенцијама и овим протоколом предвиђен за покретне санитарске јединице. Ефикасну заштиту ових пловних објеката могуће је остварити само ако се они буду могли идентификовати и распознати као санитарски бродови и мања пловила, ради чега и они треба да буду обележени знаком распознавања и треба да се што је могуће више прилагоде одредбама члана 43. став 2. II конвенције.

2. Бродови и мања пловила наведени у ставу 1. подвргавају се ратном праву. Сваки ратни брод који плови на површини, а има могућност да обезбеди да се његово наређење одмах изврши, може бродовима и мањим пловилима наредити да се зауставе, да се удаље или да промене одређени курс, а они су дужни да се покоравају сваком наређењу ове врсте. Овим се пловилима ни на какав други начин не може онемогућити извршење њихових санитарских задатака све док за то постоје потребе рањеника, болесника и бродоломника који се на њима налазе.

3. Заштита предвиђена у ставу 1. може престати само у условима предвиђеним у чл. 34. и 35. II конвенције. Отворено одбијање покоравања добијеном наређењу у складу са ставом 2. представља акт штетан за непријатеља у смислу члана 34. II конвенције.

4. Страна у сукобу доставиће противничкој страни, што је могуће раније пре поласка, нотификацију са: именом, карактеристикама, предвиђеним часом поласка, правцем кретања и приближном брзином санитарског брода или пловила, а нарочито кад се ради о броду веће тонаже од преко 2.000 бруто регистарских тона, а треба да достави и све друге податке који би олакшали идентификацију и распознавање. Противничка страна је дужна да потврди пријем ових података.

5. Одредбе члана 37. II конвенције примењују се и на санитарско и верско особље које се налази на тим бродовима и мањим пловилима.

6. Одговарајуће одредбе II конвенције примењују се на рањенике, болеснике и бродоломнике који припадају категоријама предвиђеним чланом 13. II конвенције и чланом 44. овог протокола који се налазе на тим санитарским бродовима и пловилима. Цивилна лица рањена, оболела и бродоломници, који не припадају ниједној категорији предвиђеној у члану 13. ИИ конвенције, не треба, ако су на мору, нити да буду предата некој страни земљи, нити су обавезна да напусте

брод или пловило; ако се ипак нађу у власти стране у сукобу која није њихова, на њих ће се примењивати ИВ конвенција и овај протокол.

Члан 24.

Заштита санитарских ваздухоплова

Санитарски ваздухоплови треба да буду поштовани и заштићени у складу са прописима овог дела.

Члан 25.

Санитарски ваздухоплови у зонама које не контролише противничка страна

У зонама на копну у којима стварну власт имају пријатељске снаге, или у поморским зонама у којима противничка страна нема стварну власт, као и у њиховом ваздушном простору, поштовање и заштита санитарских ваздухоплова једне стране у сукобу не зависи од споразума са противничком страном. Страна у сукобу која на такав начин користи санитарске ваздухоплове у овим зонама моћи ће, међутим, у циљу побољшања њихове безбедности, да противничкој страни упути нотификацију предвиђену чланом 29, а нарочито кад ови ваздухоплови приликом лета долазе у домет система оружја земља-ваздух противничке стране.

Члан 26.

Санитарски ваздухоплови у зонама додира или сличним зонама

1. У деловима зоне додира у којима стварну власт имају пријатељске снаге, затим у зонама у којима није јасно изражена ничија превласт, као и у одговарајућем ваздушном простору, заштита санитарских ваздухоплова може бити потпуно успешна само ако је постигнут претходни споразум између надлежних војних власти страна у сукобу као што је предвиђено у члану 29. У недостатку таквог споразума, санитарски ваздухоплови летеће на сопствени ризик; санитарски ваздухоплови треба ипак да буду поштовани када буду препознати као такви.
2. Под изразом "зона додира" подразумева се свака копнена зона у којој су утврђени делови противничких снага у додиру једних с другима, а нарочито тамо где су они изложени директном гађању са земље.

Члан 27.

Санитарски ваздухоплови у зонама са превлашћу противничке стране

1. Санитарски ваздухоплови стране у сукобу биће заштићени и за време надлетања копнених или поморских зона у стварној власти противничке стране, под условом да су претходно за такве летове добили сагласност надлежних власти те противничке стране.
2. Санитарски ваздухоплов који надлеће зону над којом стварну власт има противничка страна у недостатку сагласности предвиђене ставом 1, или ако такву сагласност прекрши услед погрешке у навигацији или хитног угрожавања безбедности лета, дужан је да учини све што је у његовој моћи да би био идентификован и да о томе обавести противничку страну. Чим противничка страна препозна такав санитарски ваздухоплов, треба да предузме потребне разумне напоре да му нареди да се спусти на земљу или на море, сходно одредбама члана 30. став 1, или да предузме друге мере у циљу заштите сопствених интереса и давања ваздухоплову у оба случаја времена да изврши наређења, пре него што прибегне нападу на њега.

Члан 28.

Ограничење употребе санитарских ваздухоплова

1. Забрањено је странама у сукобу да користе своје санитарске ваздухоплове у покушају да постигну војну предност над противничком страном. Присуство санитарских ваздухоплова не сме се користити да се њима настоји да се војни објекти заштите од напада.

2. Санитарски ваздухоплови се не смеју користити за прикупљање или преношење података обавештајног карактера и не смеју преносити материјал немањен овим циљевима. Њима је забрањено да превозе особље или товари који нису обухваћени одредбом члана 8. став 6. Превоз овим авионима личне опреме оних који се у њима налазе или материјала који је намењен искључиво олакшању навигације, веза или идентификације, неће се сматрати забрањеним.

3. Санитарски ваздухоплови могу превозити само наоружање малог калибра и муницију одузету од рањеника, болесника и бродоломника који се у њима налазе, а још нису предати надлежној служби, као и лако лично наоружање потребно санитарском особљу које се ту налази за личну одбрану и одбрану рањеника, болесника и бродоломника о којима се стара.

За време летова предвиђених чл. 26. и 27, санитарски ваздухоплови се не смеју користити, осим ако то није предвиђено претходним споразумом са противничком страном, за проналажење рањеника, болесника и бродоломника.

Члан 29.

Нотификација и споразуми у вези са санитарским ваздухопловима

1. Нотификације предвиђене чланом 25, или захтеви за претходни споразум предвиђени чл. 26, 27, 28. (став 4) или 31. морају садржавати: предвиђени број санитарских ваздухоплова, план лета и средства обележавања; сматра се да нотификације и захтеви значе да ће се сваки лет обавити у складу са одредбама члана 28.

2. Страна која прими нотификацију прописану чланом 25. дужна је да без одлагања потврди пријем.

3. Страна која прими захтев за склапање претходног споразума у смислу било чл. 26, 27, 28. став 4, било члан 31. дужна је да што је пре могуће обавести страну која је захтев упутила:

(а) да захтев прихвати;

(б) да захтев одбија, или

(ц) да предлаже оправдану измену захтева. Она исто тако, може предложити забрану или ограничење осталих летова у тој зони за утврђено време. Ако страна која је упутила захтев прихвати противпредлоге, дужна је да другу страну обавести о свом пристанку.

4. Стране ће предузети потребне мере да се омогући ефикасно достављање нотификације и закључивање споразума.

5. Стране ће, исто тако, предузети потребне мере да се садржај ових нотификација и споразума ефикасно достави заинтересованим војним јединицама и да оне буду брзо упознате са средствима обележавања која ће користити санитарски ваздухоплови који су у питању.

Члан 30.

Атерирање и преглед санитарских ваздухоплова

1. Санитетски ваздухоплови који надлећу зоне над којима стварну власт има противничка страна, или зоне над којима нико нема стварну власт, могу бити приморани да се спусте на земљу или на воду, према томе над којим простором лете, у циљу прегледа предвиђеног следећим ставовима овог протокола. Санитетски ваздухоплови су дужни да се покоравају сваком позиву ове врсте.

2. Ако се санитарски ваздухоплов спусти на земљу или на воду, на позив или из других разлога, он може бити подвргнут прегледу само у циљу проверавања података наведених у ст. 3. и 4. овог члана. Прегледу се мора приступити без одлагања и он мора бити брзо завршен. Страна која врши преглед не може захтевати да рањеници и болесници буду искрцани из ваздухоплова, осим ако је искрцавање неопходно ради прегледа. Она мора да обезбеди да овај преглед или искрцавање не погоршају стање рањеника и болесника.

3. Ако се прегледом утврди:

(а) да је ваздухоплов санитарски у смислу члана 8. став 10;

(б) да не поступа противно условима прописаним у члану 28, и

(ц) да није кренуо налет без претходног споразума или да није прекршио претходни споразум ако се он тражи,

ваздухоплов ће са онима које провози, било да припадају противничкој страни, било неутралној држави или некој држави која није страна у сукобу, бити овлашћен да настави свој лет без задржавања.

4. Ако се прегледом утврди:

(а) да ваздухоплов није санитарски у смислу члана 8. став 10;

(б) да поступа противно условима прописаним у члану 28, или

(ц) да је на лет кренуо без претходног споразума или да је прекршио претходну сагласност, ако се она тражи,

ваздухоплов може бити заплењен. Са свима које је он превозио поступиће се у складу с одговарајућим одредбама Конвенција и овог протокола. Ако је ваздухоплов у моменту заплене био претворен у стални санитарски ваздухоплов, он се касније сме користити само као санитарски ваздухоплов.

Члан 31.

Неутралне државе и друге државе које нису стране у сукобу

1. Санитетским ваздухопловима није дозвољено да надлећу, нити да се спуштају на територију неутралне државе која није страна у сукобу, осим ако то није предвиђено претходним споразумом. Међутим, ако такав споразум постоји, ови ваздухоплови се морају поштовати током читавог лета као и при евентуалном слетању на ту територију. Они се исто морају покоравати сваком позиву да се спусте на земљу или воду, према томе над којим простором лете.

2. Санитетски ваздухоплов који, у недостатку споразума или кршећи одредбе споразума, надлеће територију неутралне државе или друге државе која није страна у сукобу, било услед грешке у курсу летења, било из хитног разлога који се односи на безбедност лета, треба да настоји да нотификује свој лет и да омогући идентификацију. Чим ова држава препозна такав санитарски ваздухоплов, она мора учинити све разумне напоре да изда наређење о спуштању на земљу или на воду, како је предвиђено у члану 30, став 1, или да предузме друге мере у

циљу заштите интереса земље, односно давања ваздухоплову довољно времена да се спусти на земљу или на воду, пре него што прибегне нападу.

3. Ако се санитарски ваздухоплов, у складу са споразумом, или под условима наведеним у ставу 2, спусти на земљу или воду на територији неутралне државе или друге државе која није страна у сукобу, на позив или из других разлога, ваздухоплов може бити подвргнут прегледу у циљу утврђивања да ли је стварно у питању санитарски ваздухоплов. Прегледу се мора приступити без одлагања и он се мора брзо обавити. Страна која врши преглед не може захтевати да рањеници и болесници, који припадају страни која ваздухоплов користи, буду искрцани из ваздухоплова, осим ако је искрцавање неопходно ради прегледа. Она ће настојати на сваки начин да се прегледом или искрцавањем не погорша стање рањеника и болесника. Ако се прегледом утврди да је стварно у питању санитарски ваздухоплов, ваздухоплов ће са онима које превози, са изузетком оних који по прописима међународног ратног права који се примењују у оружаним сукобима морају бити задржани, бити овлашћен да настави лет и уживаће све погодне олакшице. Ако се прегледом утврди да овај ваздухоплов није санитарски ваздухоплов, он ће бити заплењен, а са онима које превози поступаће се по одредбама из става 4.

4. Изузимајући оне који су искрцани привремено, рањеници, болесници и бродоломници искрцани из санитарског ваздухоплова, уз пристанак месних власти на територији неутралне државе или друге државе која није страна у сукобу, биће - ако није друкчије договорено између те државе и страна у сукобу - задржани од ове земље кад прописи међународног ратног права који се примењују у оружаним сукобима то захтевају, на такав начин да им се онемогући да поново учествују у непријатељствима. Трошкови лечења и интернације падају на терет државе којој ова лица припадају.

5. Неутралне државе или друге државе које нису стране у сукобу примењиваће на исти начин на све стране у сукобу услове и евентуална ограничења која се односе на прелетање њихове територије од стране санитарских ваздухоплова или на спуштање ових ваздухоплова.

Одељак III

НЕСТАЛА И УМРЛА ЛИЦА

Члан 32.

Опште начело

У примени овог одељка, делатност високих страна уговорница, страна у сукобу и међународних хуманитарних организација наведених у Конвенцијама и овом протоколу заснива се у првом реду на праву породица да сазнају судбину својих чланова.

Члан 33.

Нестала лица

1. Чим то околности дозволе, а најкасније по престанку активних непријатељстава, свака страна у сукобу треба да проналази лица чији је нестанак објавила противничка страна. Поменута противничка страна треба да достави све корисне податке о овим лицима да би олакшала њихово проналажење.

2. Да би олакшала прикупљање података предвиђених у претходном ставу за лица која не би уживала повољнији третман по Конвенцијама и овом протоколу, свака страна у сукобу треба:

(а) да прикупи податке предвиђене у члану 138. ИВ конвенције о оним лицима која су била притворена, ухапшена или на други начин лишена слободе више од две недеље услед непријатељстава или окупације, као и о онима која су умрла за време затвора;

(б) да сваком могућом мером олакша и, ако је потребно, сама предузме тражење и евидентира податке о оним лицима која су умрла под другим околностима услед непријатељстава или окупације.

3. Подаци о лицима чији је нестанак објављен применом става 1. и захтеви који се односе на ове податке, достављају се било директно, било посредством силе заштитнице, Централној агенцији за тражење Међународног комитета Црвеног крста или националних друштава Црвеног крста (Црвеног полумесеца и црвеног лава и сунца). У случајевима када се ови подаци не достављају преко Међународне агенције за тражење, свака страна у сукобу уредиће да их достави и Централној агенцији за тражење.

4. Стране у сукобу ће настојати да се споразумеју о одредбама о правима и дужностима екипа за проналажење, идентификацију и уклањање мртвих са бојишта; овим одредбама се може предвидети да, у случају потребе, особље противничке стране може пратити екипе кад ове своје задатке обављају у зонама које су под контролом те противничке стране. Особље ових екипа уживаће заштиту и поштовање када се бави искључиво овим пословима.

Члан 34.

Посмртни остаци умрлих лица

1. Посмртни остаци лица која су умрла из разлога везаних за окупацију или за време затвора до кога је дошло због окупације или непријатељстава, као и оних лица која нису била држављани земље у којој су умрла услед непријатељстава, треба да буду поштовани, а гробови свих ових лица треба да буду поштовани, уредно одржавани и обележавани како је предвиђено у члану 130. IV конвенције, све дотле док посмртни остаци или гробови не буду повољније третирани у смислу Конвенције и овог протокола.

2. Када околности и односи међу противничким странама допусте, високе стране уговорнице, на чијим се територијама налазе гробови, а по потреби, и друга места у којима се налазе посмртни остаци лица умрлих услед непријатељстава, за време окупације или у затвору, треба да закључе споразуме у циљу:

(а) да се члановима породица умрлих лица и званичним представницима Службе за гробове олакша приступ гробовима и да се донесу практични прописи у вези са овим приступом;

(б) да се обезбеди стална заштита и уредно одржавање овим гробова;

(ц) да се олакша враћање посмртних остатака умрлих лица и њихових личних ствари земљи порекла на њен захтев или на захтев породице, ако се томе земља не противи.

3. У недостатку споразума предвиђеног у ст. 2 (б) или (ц), и ако земља порекла ових умрлих лица није спремна да обезбеди уредно одржавање ових гробова о свом трошку, висока страна уговорница на чијој се територији налазе ови гробови може понудити да олакша враћање посмртних остатака земљи порекла. Ако ова понуда не би била прихваћена у року од пет година од дана када је учињена, висока страна уговорница ће моћи, пошто о томе прописно обавести земљу порекла, применити одредбе предвиђене у свом законодавству о гробљима и гробовима.

4. Висока страна уговорница не чијој се територији налазе гробови о којим је реч у овом члану, овлашћена је да врши ексхумацију посмртних остатака једино:

(а) у условима наведеним у ст. 2. (ц) и 3, или

(б) кад ексхумацију захтевају јавни интереси, подразумевајући ту потребу из санитетских разлога или разлога истраге, у том случају висока страна уговорница треба у свако доба с поштовањем да поступа с посмртним остацима умрлих и да обавести земљу порекла о намери

да их ексхумира, пружајући при томе тачна обавештења о предвиђеном месту за поновну сахрану.

III ДЕО

МЕТОДИ И СРЕДСТВА РАТОВАЊА

СТАТУС БОРАЦА И РАТНИХ ЗАРОБЉЕНИКА

О д е љ а к I

МЕТОДИ И СРЕДСТВА РАТОВАЊА

Члан 35.

Основна правила

1. У сваком оружаном сукобу право страна у сукобу да бира методе и средства ратовања није неограничено.
2. Забрањено је употребљавати оружје, пројектиле и материјал и методе ратовања који проузрокују сувишне повреде или непотребне патње.
3. Забрањено је примењивати методе или средства ратовања која су манењена или од којих се може очекивати да ће проузроковати опсежна, дуготрајна и озбиљна оштећења природне околине.

Члан 36.

Нова оружја

У проучавању, усавршавању, набављању или прихватању новог оружја, средстава или метода ратовања, висока страна уговорница је обавезна да утврди да ли ће његова примена, у неким или свим условима, бити забрањена овим протоколом или неким другим правилом међународног права које се примењује на високу страну уговорницу.

Члан 37.

Забрана перфидних поступака

1. Забрањено је убијати, рањавати или заробљавати противника прибегавајући перфидним поступцима. Акти којима се улива поверење противнику да га наведе да верује да има право, или да је обавезан да прихвати заштиту по правилима међународног права која се примењују у оружаном сукобу, с намером да се изневери то поверење, представљају перфидне поступке. Следеће радње су примери перфидних поступака:

- (а) петварање да се има намера преговарања под заставом примирја или предаје;
- (б) претварање да је неко неспособан услед рана или болести;
- (ц) претварање да је неко цивил, да има статус неборца; и
- (д) претварање да се има заштићени статус користећи знакове, амблеме или униформе Уједињених нација или неутралних и других држава које нису стране у сукобу.

2. Ратна лукавства нису забрањена. Таква лукавства су радње које су намењене да обману противника или да га наведу да се понаша безбрижно, али које не крше ниједно правило међународног права које се примењује у оружаном сукобу и које нису перфидне јер не уливају поверење противнику у погледу заштите по том праву. Следећи су примери таквих ратних лукавстава: коришћење камуфлаже, мамаца, лажне операције и погрешне информације.

Члан 38.

Признати знаци

1. Забрањено је неправилно користити знак распознавања Црвеног крста, Црвеног полумесеца или Црвеног лава и сунца или друге амблеме, знакове или сигнале утврђене Конвенцијама или овим протоколом. Такође је забрањено намерно злоупотребити у оружаном сукобу друге међународно-признате амблеме, знакове или сигнале заштите, укључујући заставу примирја и заштитни амблем културних добара.

2. Забрањено је користити знак распознавања Уједињених нација, осим онако како је одобрено од стране те организације.

Члан 39.

Национални амблем

1. Забрањено је користити у оружаном сукобу заставе или војне амблеме, ознаке или униформе неутралних или других држава које нису стране у сукобу.

2. Забрањено је користити заставе или војне знакове, ознаке или униформе противничких страна за време напада, или да би се браниле, подстакле, заштитиле или омеле војне операције.

3. Ниједна одредба овог члана или члана 37. став 1 (д) не утиче на постојећа општепризната правила међународног права која се примењују на шпијунажу или на коришћење заставе у вођењу оружаног сукоба на мору.

Члан 40.

Милост

Забрањено је наредити да не сме бити преживелих, као и претити противнику у том смислу или водити непријатељства на тој основи.

Члан 41.

Заштита непријатеља онеспособљеног за борбу

1. Лице које је признато, или које у датим условима треба да буде признато као онеспособљено за борбу, не сме бити предмет напада.

2. Лице је онеспособљено за борбу уколико је:

(а) у власти противничке стране;

(б) јасно изразило намеру да се преда; или

(ц) у бесвесном стању или друкчије онеспособљено услед рана или болести и према томе није у могућности да се сам брани;

под условом да се у сваком таквом случају уздржава од сваког непријатељског акта и да не покушава да побегне.

3. Када се лица која имају право на заштиту као ратни заробљеници нађу у власти противничке стране под неуобичајеним околностима битке услед којих је онемогућена њихова евакуација предвиђена у Делу ИИИ, Одељак И, ИИИ конвенције, она треба да буде ослобођена и треба да се предузму све практично могуће мере предострожности да се обезбеди њихова сигурност.

Члан 42.

Лица која се налазе у ваздухоплову

1. Ниједно лице које искаче падобраном из ваздухоплова у невољи не сме бити предмет напада за време спуштања.
2. По спуштању на земљу на територији коју контролише противничка страна, лице које се спустило падобраном из ваздухоплова у невољи имаће могућност да се преда пре него што постане мета напада, уколико није очигледно да предузима акт непријатељства.
3. Ваздушно-десантне јединице које се превозе ваздухопловом нису заштићене овим чланом.

О д е љ а к І І

СТАТУС БОРАЦА И РАТНИХ ЗАРОБЉЕНИКА

Члан 43.

Оружане снаге

1. Оружане снаге стране у сукобу се састоје од свих организованих оружаних снага, група и јединица, стављених под команду која је одговорна тој страни за руковођење својим потчињенима, чак када је та страна заступљена владом или неком влашћу коју противничка страна не признаје. Овакве оружане снаге подлеже интерном систему дисциплине који обезбеђује, између осталог, поштовање правила међународног права која се примењују у оружаним сукобима.
2. Припадници оружаних снага стране у сукобу (осим медицинског особља и свештеника обухваћених чланом 33. ИИИ конвенције) су борци, што значи да имају право да директно учествују у непријатељствима.
3. Кад год страна у сукобу укључи парамилитарну организацију или оружану службу за одржавање реда у своје оружане снаге, она је дужна да о томе обавести друге стране у сукобу.

Члан 44.

Борци и ратни заробљеници

1. Сваки борац, у смислу члан 43, који се нађе у власти противничке стране, постаје ратни заробљеник.
2. Иако су ови борци обавезни да се придржавају правила међународног права која се примењују у оружаној сукобу, кршење свих правила неће лишити борца његовог права да буде борац или, ако се нађе у власти противничке стране, права да буде ратни заробљеник изузев у случајевима предвиђеним у ст. 3. и 4.
3. Да би појачали заштиту цивилног становништва од дејства непријатељства, борци су дужни да се разликују од цивилног становништва док су ангажовани у нападу или у војној операцији

или у припреми за напад. Међутим, с обзиром на то да постоје ситуације у оружаним сукобима када се због природе непријатељског напада оружани борац не може разликовати од цивилног становништва, он ће задржати свој статус борца, под условом да у таквим ситуацијама отворено носи своје оружје:

(а) за време сваког војног ангажовања, и

(б) у току времена када га противник може видети док је ангажован у војном развијању које претходи прадузимању напада у коме ће учествовати.

Радње које одговарају условима из овог става неће се сматрати за перфидне у смислу члана 37. став 1 (ц).

4. Борац који се нађе у власти противничке стране када се огреши о захтеве постављене у другој реченици става 3. биће лишен права да буде ратни заробљеник, али ће ипак имати заштиту једнаку у сваком погледу са оном која се пружа ратним заробљеницима на основу III конвенције и овог протокола. Ова заштита обухвата заштите једнаке онима које се признају ратним заробљеницима по III конвенцији, у случају када је то лице изведено пред суд и осуђено због повреда које је учинило.

5. Сваки борац који се нађе у власти противничке стране када није ангажован у нападу или у војној операцији или у припреми за напад неће бити лишен својих права да буде борац и ратни заробљеник због својих ранијих активности.

6. Овим чланом не дира се ни у чије право да буде ратни заробљеник сходно члану 4. III конвенције.

7. Овај члан нема за циљ да измени општеприхваћену праксу држава у погледу ношења униформе бораца прописане за редовне униформисане оружане јединице стране у сукобу.

8. Поред категорија лица поменутих у члану 13. И и ИИ конвенције, сви припадници оружаних снага стране у сукобу, као што је дефинисано у члану 43. овог протокола, имају право на заштиту на основу тих конвенција ако су рањени или болесни, или, у случају II конвенције, ако су претрпели бродолом на мору или на другим водама.

Члан 45.

Заштита лица која су учествовала у непријатељству

1. За лице које учествује у непријатељствима и нађе се у власти противничке стране, претпоставља се да је ратни заробљеник и биће, према томе, заштићено ИИИ конвенцијом ако захтева статус ратног заробљеника, или ако изгледа да има право на тај статус, или ако страна којој припада захтева такав статус у његово име нотификацијом сили у чијој се власти налази или сили заштитници. Ако се појави било каква сумња да то лице има право на статус ратног заробљеника, оно ће и даље имати такав статус и према томе биће заштићено III конвенцијом и овим протоколом све до тренутка док његов статус не одреди надлежни суд.

2. Ако се лице које се нашло у власти противничке стране не третира као ратни заробљеник и та страна треба да му суди за повреду која произлази из непријатељства, то лице ће имати право да брани своје право на статус ратног заробљеника пред судом и да се о том питању донесе пресуда. Кад год је могуће, с обзиром на процедуру која се примењује, ова пресуда треба да се донесе пре суђења за повреду. Представници силе заштитнице су овлашћени да присуствују судском поступку на коме ће се ово питање решити, уколико се, изузетно, поступак не води ин цамера, страна која држи то лице обавестиће о томе силу заштитницу.

3. Свако лице које је учествовало у непријатељствима а нема право на статус ратног заробљеника и не ужива повољнији третман према IV конвенцији, има право све време на заштиту из члана 75. овог протокола. На окупираној територији свако такво лице, уколико се не

држи због тога што се сматра за шпијуна, има такође право, без бзира на одредбе члана 5. IV конвенције, на право комуницирања на основу те конвенције.

Члан 46.

Шпијуни

1. Без обзира на сваку другу одредбу Конвенција или овог протокола, ниједан припадник оружаних снага стране у сукобу који се нађе у власти противничке стране док је ангажован у шпијунажи, нема право на статус ратног заробљеника и може бити третиран као шпијун.
2. Припадник оружаних снага стране у сукобу који у име те стране на територији коју контролишу противничка страна прикупља или покушава да прикупи обавештења, неће се сматрати да је ангажован у шпијунажи ако је при том у униформи својих оружаних снага.
3. Припадник оружаних снага стране у сукобу који пребива на територији коју је окупирала противничка страна и који, у име стране којој припада, прикупља или покушава да прикупља обавештења од војног значаја за тој територији, неће се сматрати да се бави шпијунажом уколико то не ради лажно се представљајући или свесно и на тајни начин. Даље, такво лице неће изгубити право на статус ратног заробљеника и неће бити третирано као шпијун уколико није ухваћено док се бавило шпијунажом.
4. Припадник оружаних снага стране у сукобу који не пребива на територији коју је окупирала противничка страна и који се бави шпијунажом на тој територији, неће изгубити право на статус ратног заробљеника и не може бити третиран као шпијун уколико није ухваћен пре него што се придружио оружаним снагама којима припада.

Члан 47.

Плаћеници

1. Плаћеник нема право да буде борац или ратни заробљеник.
2. Плаћеник је свако лице које:
  - (а) је специјално регрутовано локално или у иностранству да би се борило у оружаном сукобу;
  - (б) стварно директно учествује у непријатељствима;
  - (ц) је мотивисано да учествује у непријатељствима углавном са жељом за личном коришћу и коме је, у ствари, обећана, од стране у сукобу или у њено име, материјална накнада знатно већа од оне која је обећана или плаћена борцима сличног ранга или функције у оружаним снагама те стране;
  - (д) није држављанин стране у сукобу нити има пребивалиште на територији коју контролише страна у сукобу;
  - (е) није припадник оружаних снага стране у сукобу; и
  - (ф) није послато од државе која није страна у сукобу по званичној дужности као припадник његових оружаних снага.

ДЕО IV

ЦИВИЛНО СТАНОВНИШТВО

Одељак I

ОПШТА ЗАШТИТА ОД ДЕЈСТАВА НЕПРИЈАТЕЉСТАВА

Глава I

ОСНОВНО ПРАВИЛО И ПОЉЕ ПРИМЕНЕ

Члан 48.

Основно правило

Да би обезбедиле поштовање и заштиту цивилног становништва и цивилних објеката, стране у сукобу треба у свако доба да праве разлику између цивилног становништва и бораца и између цивилних објеката и војних објеката и да, сходно томе, усмере своје војне операције само против војних објеката.

Члан 49.

Дефиниција напада и домашаја примене

1. Под изразом "напади" подразумевају се акти насиља против противника, било да су офанзивни или дефанзивни.
2. Одредбе овог протокола у погледу напада примењују се на све нападе, без обзира на којој се територији предузимају, укључујући националну територију која припада страни у сукобу, али која је под контролом противничке стране.
3. Одредбе овог одељак примењују се на копнено, ваздушно или поморско ратовање које може погодити цивилно становништво, појединце цивиле или цивилне објекта на копну. Оне се даље примењују на све нападе са мора или из ваздуха на објекте на копну, али који иначе не дирају у правила међународног права која се примењују у оружаним сукобима на мору или у ваздуху.
4. Одредбама овог одељак допуњују се правила о хуманитарној заштити садржана у IV конвенцији, нарочито у Делу II те конвенције и у другим међународним споразумима који обавезују високе стране уговорнице, као и друга правила међународног права која се односе на заштиту цивила или цивилних објеката на копну, на мору или у ваздуху против дејстава непријатеља.

Глава II

ЦИВИЛИ И ЦИВИЛНО СТАНОВНИШТВО

Члан 50.

Дефиниција цивила и цивилног становништва

1. Цивил је свако лице које не припада једној од категорија лица наведених у члану 4.А (1), (2), (3) и (6) III конвенције и у члану 43. овог протокола. У случају сумње да ли је неко лице цивил, то лице ће се сматрати за цивила.
2. Под цивилним становништвом подразумевају се сва лица која су цивили.
3. Присуство међу цивилним становништвом лица која нису обухваћена дефиницијом цивила не лишава становништво његовог цивилног карактера.

Члан 51.

Заштита цивилног становништва

1. Цивилно становништво и поједини цивили уживају општу заштиту од опасности које проистичу из војних операција. Да би се спровела та заштита, поштоваће се, у свакој прилици, поред других примењивих правила међународног права.

2. Цивилно становништво као такво, као поједини цивили, неће бити предмет напада. Забрањени су акти или претње насиљем, којима је главни циљ да шире терор међу цивилним становништвом.

3. Цивили ће уживати заштиту која је предвиђена у овом одељку уколико не узимају директног учешћа у непријатељствима, односно за време док не узимају директног учешћа у непријатељствима.

4. Забрањени су напади вршени без избора циљева. Напади без избора циљева су:

(а) напади који нису усмерени на одређени војни објекат;

(б) напади при којима се примењује метод или користи средство борбе који не могу бити управљени на одређен војни објект; или

(ц) напади приликом којих се примењује метод или користи средство борбе чије се дејство не може ограничити онако како је то предвиђено овим протоколом;

те, према томе, у сваком таквом случају напади су такве природе да погађају војне објекте и цивиле и цивилне објекте без разликовања.

5. Између осталих, следеће врсте напада сматрају се да су извршене без избора циљева:

(а) напад бомбардовањем било којом методом или средствима којима се низ јасно одређених и различитих војних објеката у неком граду, селу или у другој зони која садржи сличну концентрацију цивила и цивилних објеката третира као један војни објект; и

(б) напад од којег се може очекивати да ће изазвати успутне губитке цивилних живота, повреде цивила, штете на цивилним објектима или комбинацију ових дејстава, која би била несразмерно велика у односу на конкретну и непосредну војну предност која се предвиђа.

6. Напади против цивилног становништва или цивила репресалијама забрањени су.

7. Присуство или покрети цивилног становништва или појединих цивила неће се користити кад се извесне тачке или подручја учине имуним од војних операција, нарочито не као покушај да се заштите војни објекти од напада или да се штите, фаворизују или отежају војне операције. Стране у сукобу неће усмерити кретања цивилног становништва или појединих цивила да би покушале да заштите војне објекте од напада или да штите војне операције.

8. Ниједна повреда ових забрана не ослобађа стране у сукобу од њихових правних обавеза у погледу цивилног становништва и цивила, укључујући обавезу предузимања мера предострожности предвиђених у члану 57.

Г л а в а III

Цивилни објекти

Члан 52.

Општа заштита цивилних објеката

1. Цивилни објекти не смеју бити предмет напада или репресалије. Цивилни објекти су сви објекти који нису војни објекти дефинисани у ставу 2.
2. Напади треба строго да се ограниче на војне објекте. Што се тиче објеката, војни објекти су ограничени на оне који по својој природи, локацији, намени или коришћењу ефикасно доприносе војној акцији, и чије потпуно или делимично уништење, заузимање или неутрализација у условима који владају у то време пружају одређену војну предност.
3. У случају да постоји сумња да ли се неки објект, који је нормално намењен за цивилне сврхе, као што су храм, кућа или друга пребивалишта или школа, користи тако да даје ефикасно допринос војној акцији, сматраће се да се не користи на тај начин.

Члан 53.

Заштита културних објеката и храмова

Не дирајући у одредбе Хашке конвенције за заштиту културних добара у случају оружаног сукоба од 14. маја 1954. године и других одговарајућих међународних инструмената, забрањено је:

- (а) вршити било какав непријатељски акт уперен против историјских споменика, уметничких дела или храмова који сачињавају културно или духовно наслеђе народа;
- (б) користити такве објекте за помоћ војним акцијама;
- (ц) да такви објекти буду предмет репресалија.

Члан 54.

Заштита објеката неопходних да би цивилно становништво опстало

1. Изнуривање становништва глађу као метод ратовања забрањено је.
2. Забрањено је напасти, уништити, уклонити или учинити некорисним објекте неопходне да цивилно становништво преживи, као што су намирнице, пољопривредне области за производњу хране, жетва, жива стока, инсталације за воду за пиће и залихе и постројења за наводњавање, са изричитом намером да се тога лиши цивилно становништво или противничка страна због вредности коју ти објекти имају за њихов опстанак, без обзира на мотив, било да би се становништво изнуривало глађу или нагнало да се исели, било из неког другог мотива.
3. Забране из става 2. неће се применити на оне објекте које користи противничка страна:
  - (а) за одржавање само чланова њених оружаних снага; или
  - (б) ако не за одржавање, онда као директну помоћ војној акцији под условом, међутим, да ни у ком случају против тих објеката неће бити предузете акције за које се може очекивати да ће оставити цивилно становништво са неодговарајућом храном или водом, што би проузроковало његово гладовање или га нагнало на покрет.
4. Ови објекти не смеју бити предмет репресалија.
5. С обзиром на виталне потребе било које стране у сукобу у одбрани националне територије до инвазије, одступање од забрана садржаних у ставу 2. може бити дозвољено страни у сукобу у оквиру такве територије која је под њеном контролом кад то захтевају императивне војне потребе.

Члан 55.

Заштита природне околине

1. У ратовању се мора обратити пажња да се природна околина заштити од обимног, дуготрајног и озбиљног оштећења. Ова заштита обухвата и забрану коришћења метода или средстава ратовања и чији је циљ или од којих се може очекивати да проузрокују такво оштећење природне околине и да тиме штете здрављу или опстанку становништва.
2. Напади на природну околину репресалијама забрањени су.

Члан 56.

Заштита грађевина и инсталација које садрже опасне силе

1. Грађевине или инсталације које садрже опасне силе, тј. бране, насипи и нуклеарне електране за производњу енергије, не смеју бити предмет напада, чак ни тамо где су то војни објекти, уколико би такав напад могао проузроковати ослобађање опасних сила и према томе и велике губитке међу цивилним становништвом. Други војни објекти лоцирани код ових грађевина или инсталација или у њиховој близини, не смеју бити предмет напада ако би такав напад могао проузроковати ослобађање опасних сила из грађевина или инсталација и довести до тешких губитака међу цивилним становништвом.
2. Посебна заштита од напада предвиђена у ставу 1. престаје:
  - (а) када су у питању бране или насипи, само ако се користе за неку другу а не своју нормалну намену и као редовна, значајна и непосредна подршка војним операцијама и ако је такав напад једини могући начин да се спречи таква подршка;
  - (б) када је у питању нуклеарна централа за производњу електричне енергије, само ако она, снабдевајући електричном енергијом даје редовну, значајну и непосредну подршку војним операцијама и ако је такав напад једини могући начин да се спречи таква подршка;
  - (ц) када су у питању други војни објекти лоцирани код ових грађевина или инсталација или у њиховој близини, само ако се они користе као редовна, значајна и директна подршка војним операцијама и ако је такав напад једини могући начин да се спречи таква подршка.
3. У свим случајевима, цивилно становништво и поједини цивили ће и даље имати сву заштиту по међународном праву, укључујући заштиту мерама предострожности предвиђених у члану 57. Уколико заштита престаје и неке од грађевина, инсталација или војни објекти наведени у ставу 1. буду нападнути, предузеће се све практичне мере предострожности да би се избегло ослобађање опасних сила.
4. Забрањено је да било које грађевине, инсталације или војни објекти поменути у ставу 1. буду предмет репресалија.
5. Стране у сукобу настојаће да избегну постављање војних објеката у близини грађевина или инсталација поменутих у ставу 1. Ипак, инсталације подигнуте само у сврху одбране заштићених грађевина или инсталација од напада допуштене су и неће саме бити предмет напада под условом да се не користе у непријатељске сврхе, осим за одбрамбене акције потребне да се одговори на нападе заштићене грађевине или инсталације, и да је њихово наоружавање ограничено на оружје које омогућује само да се одбије непријатељска акција против заштићених грађевина или инсталација.
6. Високе стране уговорнице и стране у сукобу позивају се да закључе између себе и друге споразуме да би обезбедиле додатну заштиту објеката који садрже опасне силе.

7. Да би се олакшала идентификација објеката заштићених овим чланом, стране у сукобу их могу означити специјалним знаком који се састоји од групе од три светло наранџаста круга постављена на истој основи, како је одређено у члану 16. Прилога И овог протокола. Непостојање овакве ознаке ни у ком случају не ослобађа страну у сукобу њених обавеза из овог члана.

Г л а в а I V

МЕРЕ ПРЕДОСТРОЖНОСТИ

Члан 57.

Предострожност при нападу

1. У спровођењу војних операција мора се стално водити рачуна о томе да се поштеде цивилно становништво, цивили и цивилни објекти.

2. У вези с нападима морају се предузети следеће мере:

(а) они који планирају или одлучују о нападу дужни су:

- (i) да предузму све што је могуће да провере да објекти које ће напасти нису ни цивили ни цивилни објекти, и да нису обухваћени посебном заштитом, већ да су војни објекти у смислу става 2. члана 52. и да одредбама овог протокола није забрањено нападати их;
- (ii) да предузму све могуће мере предострожности при избору средстава и метода напада да би се избегли, и у овом случају свели на минимум, случајни губици живота цивила, повреда цивила и оштећење цивилних објеката;
- (iii) уздржати се од одлуке да се крене у било који напад од кога се може очекивати да ће проузроковати случајне губитке живота цивила, повреде цивила, оштећење цивилних објеката или комбинацију тога, који би били несразмерно велики у односу на предвиђену конкретну и директну војну предност;

(б) напад треба да буде анулиран или прекинут ако постане јасно да циљ није војни или да је обухваћен посебном заштитом, или да се може очекивати да ће проузроковати случајне губитке живота цивила, повреде цивила, оштећања цивилних објеката, или комбинацију тога, који би били несразмерно велики у односу на предвиђену конкретну и директну војну предност;

(ц) давање унапред ефикасног упозорења о нападу који може угрозити цивилно становништво, осим ако околности то не допуштају.

3. Када је могућ избор између неколико војних објеката, при чему ће се добити слична војна предност, одабраће се онај објект код кога се очекује да ће напад проузроковати најмању опасност по животе цивила и оштећење цивилних објеката.

4. У вођењу војних операција на мору или у ваздуху свака страна у сукобу мора, у складу да својим правима и дужностима по правилима међународног права која се примењују у оружаном сукобу, предузети све разумне мере предострожности да би се избегли губици живота цивила и оштећење цивилних објеката.

5. Ниједна одредба овог члана не може се протумачити тако да одобрава било какав напад на цивилно становништво, цивиле или цивилне објекте.

Члан 58.

Предострожност против последица напада

Стране у сукобу у највећем могућем степену дужне су да:

(а) не дирајући у одредбе члана 49. ИВ конвенције, настоје да уклоне цивилно становништво, поједине цивиле и цивилне објекте под њиховом управом из околине војних објеката;

(б) избегавају лоцирање војних објеката у оквиру или близу густо насељених подручја;

(ц) предузму остале потребне мере предострожности да заштите цивилно становништво, поједине цивиле и цивилне објекте под њиховом управом од опасности које произлазе из војних операција.

Г л а в а V

МЕСТА И ЗОНЕ ПОД ПОСЕБНОМ ЗАШТИТОМ

Члан 59.

Небрањена места

1. Странама у сукобу збрањено је да било којим средствима нападају небрањена места.

2. Одговарајуће власти стране у сукобу могу прогласити као небрањено место свако насељено место близу, или у зони где су оружане снаге у додиру, које је отворено за окупацију од противничке стране. Такво место мора испуњавати следеће услове:

(а) сви борци, покретно оружје и покретна војна опрема морају бити евакуисани;

(б) непокретне војне инсталације или установе не смеју се никако користити за непријатељства;

(ц) власти или становништво не смеју предузимати никакав непријатељски акт;

(д) не смеју се предузети никакве акције за подршку војним операцијама.

3. Присуство на овом месту лица посебно заштићених Конвенцијама и овим протоколом, и полицијских снага задржаних искључиво у циљу одржавања закона и реда, није у супротности са условима постављеним у ставу 2.

4. Изјава дата на основу става 2. упућује се противничкој страни и у њој треба да се дефинишу и што прецизније опишу границе небрањеног места. Страна у сукобу којој је упућена изјава треба да потврди пријем и да третира то место као небрањено место, осим ако услови постављени у ставу 2. нису стварно испуњени, у ком случају ће о томе одмах обавестити страну која је дала изјаву. Чак и ако услови постављени у ставу 2. нису испуњени, место треба и даље да ужива заштиту обезбеђену другим одредбама овог протокола и другим правилима међународног права која се примењују у оружаном сукобу.

5. Стране у сукобу се могу договорити о установљењу небрањених места чак и ако таква места не испуњавају услове постављене у ставу 2. Споразумом треба да се дефинишу и што прецизније опишу границе небрањеног места; ако је то потребно, може се утврдити и начин надзора.

6. Страна која контролише место које је предмет таквог споразума мора га означити, колико год је могуће, таквим знацима с којима ће моћи да се сложи друга страна, које треба истаћи тамо где су јасно видљиви, нарочито на његовим периметрима и границама и на аутопутевима.

7. Место губи свој статус небрањеног места када престане да испуњава услове постављене у ставу 2. или споразумно, како је наведено у ставу 5. У том случају место ће и даље уживати заштиту предвиђену другим одредбама овог протокола и другим правилима међународног права која се примењују у оружаном сукобу.

Члан 60.

Демилитаризовне зоне

1. Странама у сукобу забрањено је да прошире своје војне операције на зоне о којима су се споразумом договориле да имају статус демилитаризоване зоне, уколико је то у супротности с одредбама тог споразума.

2. Споразум треба да буде изричит, може бити закључен усмено или писмено, директно или преко силе заштитнице или било које непристрасне хуманитарне организације, и може да се састоји од реципрочних и подударних изјава. Споразум се може закључити у доба мира, као и после избијања непријатељства, и у њему треба да се дефинишу и што је могуће прецизније опишу границе демилитаризоване зоне, а ако је то потребно, и да се утврди начин надзора.

3. Предмет таквог споразума треба да буде нормално свака зона која испуњава следеће услове:

(а) сви борци, покретно оружје и покретна војна опрема треба да буду евакуисани;

(б) никакве непокретне војне инсталације или установе не смеју се користити за акте непријатељства;

(ц) свака активност везан за војне напоре мора престати.

Стране у сукобу треба да се споразумеју о тумачењу услова постављеног у подтачки (д) и о лицима која се могу примити у демилитаризовану зону поред оних која су поменути у ставу 4.

4. Присуство у овој зони лица посебно заштићених Конвенцијама и овим протоколом и полицијских снага задржаних искључиво у циљу одржавања закона и реда, није у супротности са условима постављеним у ставу 3.

5. Страна која контролише такву зону мора је означити, колико год је то могуће, таквим знацима с којима ће моћи да се служи друга страна, које треба истаћи тамо где су јасно видљиви, нарочито на њеним периметрима и границама и на аутопутевима.

6. Ако се борба примагне близу демилитаризоване зоне, и ако се стране у сукобу тако споразумеју, ниједна од њих не може да користи ту зону за сврхе везане за вођење војних операција или једнострано укинути њен статус.

7. Ако једна страна у сукобу учини материјалну повреду одредаба ст. 3. или 6, друга страна ће бити ослобођена својих обавеза из споразума којим се зони даје статус демилитаризоване зоне. У том случају зона губи свој статус, али ће и даље уживати заштиту обезбеђену другим одредбама овог протокола и другим правилима међународног права који се примењују у оружаном сукобу.

Г л а в а V I

ЦИВИЛНА ЗАШТИТА

Члан 61.

Дефиниција и поље примене

У смислу овог протокола:

(а) под изразом "цивилна заштита" подразумева се вршење неких или свих ниже наведених хуманитарних активности с циљем да се цивилно становништво заштити од опасности од

непријатељстава или несреће и да му се помогне да савлада њихово непосредно дејство, као и да се обезбеде услови потребни за његов опстанак. Ти задаци су следећи:

- (i) служба узбуне;
- (ii) евакуација;
- (iii) стављање на располагање и организовање склоништа;
- (iv) примена мера замрачења;
- (v) спасавање;
- (vi) санитарска служба, укључујући прву помоћ и верску помоћ;
- (vii) борба против пожара;
- (viii) откривање и означавање опасних зона;
- (ix) деконтаминација и друге сличне мере заштите;
- (x) пружање хитног смештаја и снабдевања;
- (xi) хитна помоћ у успостављању и одржавању реда у пострадалим зонама;
- (xii) хитно успостављање неопходних служби од јавног интереса;
- (xiii) хитно сахрањивање;
- (xiv) помоћ у очувању добара битних за опстанак;
- (xv) допунске активности потребне за вршење било којих напред наведених задатака, укључујући, али не ограничавајући се, на планирање и организацију;

(б) под изразом "организације цивилне заштите" подразумевају се оне установе и друге јединице које је надлежни орган стране у сукобу организовао или овластио да врше било који од задатака наведених у подтачки (а) и које су искључиво намењене и користе се за те задатке;

(ц) под изразом "особље" организација цивилне заштите подразумевају се лица која је страна у сукобу одредила искључиво за вршење задатака наведених о подтачки (а), укључујући и особље које је надлежни орган те стране одредио искључиво за управљање тим организацијама;

(д) под изразом "материјал" организација цивилне заштите подразумевају се опрема, снабдевање и средства транспорта које ове организације користе за вршење задатака наведених у подтачки (а).

Члан 62.

Општа заштита

1. Цивилне организације цивилне заштите и њихово особље биће поштовани и заштићени у складу с одредбама овог протокола, нарочито одредбама овог одељка. Оне имају право да врше задатке цивилне заштите, осим у случају императивних војних потреба.

2. Одредбе става 1. примењују се, такође, на цивиле који, иако нису чланови организација цивилне заштите, одговоре на апел надлежних власти и врше задатке цивилне заштите под њиховом контролом.

3. Зграде и материјал који се користе за циљеве цивилне заштите и склоништа намењена цивилном становништву обухваћени су чланом 52. Предмети који се користе за циљеве цивилне заштите не могу бити уништени или изузети од своје намене, осим уколико то не учини страна којој припадају.

Члан 63.

Цивилна заштита на окупираним територијама

1. На окупираним територијама организације цивилне заштите добиће од власти олакшице које су потребне за вршење њихових задатака. Ни под којим околностима њихово особље неће бити приморано да обавља активности које би ометале правилно вршење тих задатака. Окупирајућа сила не може мењати структуру или особље тих организација на начин који би могао угрозити ефикасно вршење њихове мисије. Од ових организација неће се тражити да дају првенство грађанима или интересима те силе.

2. Окупирајућа сила не може натерати, принудити или навести цивилне организације цивилне заштите да врше своје задатке на било који начин који је штетан за интересе цивилног становништва.

3. Окупирајућа сила може разоружати особље цивилне заштите из разлога безбедности.

4. Окупирајућа сила не може одвратити од правилне употребе нити реквизирати зграде или материјал који припада или који користе организације цивилне заштите ако би то одвраћање или реквизиција били штетни по цивилно становништво.

5. Окупирајућа сила може реквизирати или изменити намену тих средстава под условом да се поштује опште правило из става 4. и да су успуњени следећи посебни услови:

(а) да су зграде или материјал потребни за друге потребе цивилног становништва;

(б) да реквизиција или измена намене траје само док постоји таква потреба.

6. Окупирајућа сила не може изменити намену нити реквизирати склоништа која су предвиђена за употребу од стране цивилног становништва или за потребе таквог становништва.

Члан 64.

Цивилне организације цивилне заштите неутралних или других држава које нису стране у сукобу и међународних координирајућих организација

1. Чланови 62, 63, 65. и 66. такође се примењују на особље и материјал цивилних организација цивилне заштите неутралних и других држава које нису стране у сукобу, које обављају задатке цивилне заштите наведене у члану 61. на територији једне стране у сукобу, уз сагласност и под контролом те стране. Нотификација о таквој помоћи заинтересованој противничкој страни извршиће се што је могуће пре. Ни под којим околностима таква активност неће се сматрати као мешање у сукоб. Ова активност ће, међутим, бити вршена, водећи у пуној мери рачуна о интересима безбедности заинтересованих страна у сукобу.

2. Стране у сукобу, које примају помоћ о којој је реч у ставу 1, и високе стране уговорнице које дају помоћ треба да олакшају међународну координацију таквих акција цивилне заштите кад за то постоје разлози. У том случају одредбе ове главе примењују се на одговарајуће међународне организације.

3. На окупираним територијама окупирајућа сила може искључити или ограничити активност цивилних организација цивилне заштите неутралних или других држава које нису стране у сукобу и међународних координирајућих организација само ако може да обезбеди одговарајуће извршавање задатака цивилне заштите из сопствених средстава или средстава окупиране територије.

Члан 65.

Престанак заштите

1. Заштита на коју имају право цивилне организације цивилне заштите, њихово особље, зграде, склоништа и материјал може престати само ако се изврше или се користе за извршење радње штетне по непријатеља, које су изван оквира њихових задатака. Међутим, заштита може престати само после упућивања опомене којом је, кад год је могуће, остављен разуман рок и тек пошто та опомена остане без дејства.

2. Неће се сматрати као радње штетне по непријатеља:

(а) ако се задаци цивилне заштите врше под управом или контролом војних власти;

(б) ако цивилно особље заштите сарађује са војним особљем у вршењу задатака цивилне заштите или ако су војна лица придодата организацијама цивилне заштите;

(ц) ако вршење задатака цивилне заштите може успутно да користи војним жртвама, нарочито онима које су онеспособљене за борбу.

3. Такође се неће сматрати као радње штетне по непријатеља ако цивилно особље цивилне заштите носи лако лично оружје за одржавање реда или за самоодбрану. Међутим, у подручјима на којима се води копнена борба или се очекује да ће се водити, стране у сукобу предузеће одговарајуће мере да ограниче ово оружје на ручно, као што су пиштољи и револвери, како би тиме помогле да се разликује особље цивилне заштите од бораца. Иако особље цивилне заштите носи друго лако лично оружје у тим зонама, оно ће ипак бити поштовано и заштићено чим буде препознато као такво.

4. Чињеница да су цивилне организације цивилне заштите организоване по војном избору и обавезна служба у њима не лишава их заштите коју даје ова глава.

Члан 66.

Обележавање

1. Свака страна у сукобу настојаће да обезбеди да се њене организације цивилне заштите, њихово особље, зграде и материјал могу идентификовати док су искључиво ангажовани на вршењу задатака цивилне заштите. Склоништа која су обезбеђена за цивилно становништво идентификоваће се на сличан начин.

2. Свака страна у сукобу ће настојати да усвоји и примењује методе и поступке који ће омогућити да се распознају цивилна склоништа и особље, зграде и материјал цивилне заштите, који носе међународни знак распознавања цивилне заштите.

3. На окупираним територијама и на подручјима на којим се воде борбе или се очекује да се могу водити, цивилно особље цивилне заштите биће идентификовано помоћу међународног знака распознавања цивилне заштите и личном картом која потврђује њихов статус.

4. Међународни знак распознавања цивилне заштите је равнокраки плави троугао на наранџастом пољу кад се употребљава за заштиту организација цивилне заштите, њиховог особља, зграда и материјала и за цивилна склоништа.

5. Поред знака распознавања, стране у сукобу могу се сложити о употреби сигнала за распознавање који служе за идентификацију цивилне заштите.

6. Примена одредаба ст. 1. до 4. регулисана је Главом В Прилога И уз овај протокол.

7. У време мира, знак описан у ставу 4. може, уз сагласност надлежних националних власти, бити коришћен за идентификовање цивилне заштите.

8. Високе стране уговорнице и стране у сукобу предузимаће мере потребне да се контролише коришћење међународног знака распознавања цивилне заштите и да се спрече и сузбију све његове злоупотребе.

9. Идентификација санитетског и верског особља цивилне заштите, санитетских јединица и санитетских транспорта регулисана је чланом 18.

Члан 67.

Припадници оружаних снага и војне јединице додељене организацијама цивилне заштите

1. Припадници оружаних снага и војне јединице додељене организацијама цивилне заштите биће поштоване и заштићене под условом:

(а) да су то особље и те јединице стално одређени и искључиво се баве вршењем било којих од задатака наведених у члану 61. овог протокола;

(б) да то особље, ако је тако одређено, не врши никакве друге војне дужности за време сукоба;

(ц) да се то особље јасно разликује од других припадника оружаних снага истицањем, на видљив начин, међународног знака распознавања цивилне заштите који треба да је што већи, зависно од околности, и да је такво особље снавдевано личном картом предвиђеном у глави В Прилога И уз овај протокол, која потврђује његов статус;

(д) да су то особље и те јединице снабдевени само лаким личним оружјем за одржавање реда и за самоодбрану. Одредбе члана 65. став 3. овог протокола такође се примењују у овом случају;

(е) да то особље не учествује директно у непријатељствима и да ван својих задатака цивилне заштите не врши, или се не користи за вршење радњи штетних по противничку страну;

(ф) да то особље и те јединице врше своје задатке цивилне заштите само у оквиру националне територије своје стране.

Непоштовање услова изнетих у (е) од стране било ког припадника оружаних снага за кога су обавезни услови прописани у (а) и (б) је забрањено.

2. Чланови војног особља који служе у оквиру организација цивилне заштите постају ратни заробљеници ако се нађу у власти противничке стране. На окупираним територијама они могу, али само у интересу цивилног становништва те територије, бити употребљени за задатке цивилне заштите уколико је то потребно, под условим да се доброволно јаве за такве задатке ако је тај рад опасан.

3. Зграде и крупнији делови опреме и средстава транспорта војних јединица додељених јединицама цивилне заштите биће јасно означени међународним знаком распознавања цивилне заштите. Овај знак ће бити што је могуће већи.

4. Материјал и зграде војних јединица стално додељених организацијама цивилне заштите и искључиво намењених вршењу задатака цивилне заштите остаће подложни законима рата ако

падну у руке противничке стране. Не може бити измењена њихова намена коришћења за циљеве цивилне заштите све код је то потребно за вршење задатака цивилне заштите, осим у случају императивних војних потреба и ако су претходно предузете мере да се на одговарајући начин задовоље потребе цивилног становништва.

Члан 67.

Припадници оружаних снага и војне јединице додељене организацијама цивилне заштите

1. Припадници оружаних снага и војне јединице додељене организацијама цивилне заштите биће поштоване и заштићене под условом:

(а) да су то особље и те јединице стално одређени и искључиво се баве вршењем било којих од задатака наведених у члану 61. овог протокола;

(б) да то особље, ако је тако одређено, не врши никакве друге војне дужности за време сукоба;

(ц) да се то особље јасно разликује од других припадника оружаних снага истицањем, на видљив начин, међународног знака распознавања цивилне заштите који треба да је што већи, зависно од околности, и да је такво особље снавдевано личном картом предвиђеном у глави V Прилога I уз овај протокол, која потврђује његов статус;

(д) да су то особље и те јединице снабдевени само лаким личним оружјем за одржавање реда и за самоодбрану. Одредбе члана 65. став 3. овог протокола такође се примењују у овом случају;

(е) да то особље не учествује директно у непријатељствима и да ван својих задатака цивилне заштите не врши, или се не користи за вршење радњи штетних по противничку страну;

(ф) да то особље и те јединице врше своје задатке цивилне заштите само у оквиру националне територије своје стране.

Непоштовање услова изнетих у (е) од стране било ког припадника оружаних снага за кога су обавезни услови прописани у (а) и (б) је забрањено.

2. Чланови војног особља који служе у оквиру организација цивилне заштите постају ратни заробљеници ако се нађу у власти противничке стране. На окупираним територијама они могу, али само у интересу цивилног становништва те територије, бити употребљени за задатке цивилне заштите уколико је то потребно, под условим да се добровољно јаве за такве задатке ако је тај рад опасан.

3. Зграде и крупнији делови опреме и средстава транспорта војних јединица додељених јединицама цивилне заштите биће јасно означени међународним знаком распознавања цивилне заштите. Овај знак ће бити што је могуће већи.

4. Материјал и зграде војних јединица стално додељених организацијама цивилне заштите и искључиво намењених вршењу задатака цивилне заштите остаће подложни законима рата ако падну у руке противничке стране. Не може бити измењена њихова намена коришћења за циљеве цивилне заштите све код је то потребно за вршење задатака цивилне заштите, осим у случају императивних војних потреба и ако су претходно предузете мере да се на одговарајући начин задовоље потребе цивилног становништва.

О д е љ а к II

ПОМОЋ У КОРИСТ ЦИВИЛНОГ СТАНОВНИШТВА

Члан 68.

Поље примене

Одредбе овог одељка примењују се на цивилно становништво како је дефинисано у овом протоколу и представљају допуну чл. 23, 55, 59, 60, 61. и 62. и осталих одговарајућих одредаба ИВ конвенције .

Члан 69.

Основне потребе у окупираним територијама

1. Поред дужности спецификованих у члану 55. ИВ конвенције, које се односе на снабдевање храном и лековима, окупирајућа сила ће у пуном обиму средстава којима располаже и без било какве неповољне разлике, обезбедити такође снабдевање одећом, постељним рубљем, средствима за заклон и осталим предметима снабдевања потребним за живот цивилног становништва на окупираној територији и предметима потребним за верске обреде.
2. Акције помоћи у корист цивилног становништва на окупираним територијама регулисане су чл. 59, 60, 61, 62, 108, 109, 110. и 111. ИВ конвенције и чланом 71. овог протокола и биће спроведене без одлагања.

Члан 70.

Акције помоћи

1. Ако цивилно становништво на било којој теритоји која је под контролом стране у сукобу, изузев на окупираној територији, није одговарајуће снабдевано материјалом и намирницама као што је наведено у члану 69. предузеће се акције помоћи које су хуманитарног и непристрасног карактера и које се спровode без икакве неповољне разлике, под резервом споразума постигнутог између страна заинтересованих за такве акције помоћи. Понуде за такву помоћ неће се сматрати као мешање у оружани сукоб или као непријатељски чин. Код расподеле пошиљака помоћи, приоритет ће се давати лицима као што су деца, труднице, жене на порођају, мајке дојиље, која према ИВ конвенцији или овом протоколу, треба да имају повлашћен третман или посебну заштиту.
2. Стране у сукобу и свака висока страна уговорница ће одобрити и олакшати брз и неометан пролаз свих пошиљки помоћи, опреме и особља како је предвиђено у овом одељку, чак и када је таква помоћ намењена цивилном становништву противничке стране.
3. Стране у сукобу и свака висока страна уговорница која одобри пролаз пошиљки помоћи, опреме и особља у складу са ставом 2:
  - (а) имају право да пропишу техничке аранжмане, укључујући и преглед под којима се такав пролаз одобрава;
  - (б) могу условити давање дозволе тиме да се расподела помоћи врши под локалним надзором силе заштитнице;
  - (ц) неће ни на који начин скренути пошиљке помоћи од циља за који су намењене, нити ће задржавати њихово слање, изузев у случајевима хитне потребе у интересу цивилног становништва које је у питању.
4. Стране у сукобу ће штитити пошиљке помоћи и олакшати њихову брзу расподелу.
5. Стране у сукобу и свака висока страна уговорница, које су у питању, подстицаће и олакшаваће ефикасну међународну координацију акција помоћи о којима је реч у ставу 1.

Члан 71.

Особље које учествује у акцијама помоћи

1. Тамо где је потребно, особље за пружање помоћи може представљати део помоћи која се пружа сваком акцијом помоћи, нарочито код транспорта и расподеле пошиљака помоћи; учешће тог особља је условљено добијањем сагласности стране на чијој ће територији оно вршити своје дужности.
2. То особље биће поштовано и заштићено.
3. Свака страна која прими пошиљке помоћи, помагаће, у највећем практично могућем обиму, особљу за пружање помоћи наведеном у ставу 1. у вршењу његове мисије помоћи. Једино у случају императивних војних потреба, активности особља за пружање помоћи могу бити ограничене или кретање тог особља привремено ограничено.
4. Ни под којим околностима особље за пружање помоћи не сме прекорачити границе своје мисије о овом протоколу. Оно посебно мора имати у виду захтеве безбедности стране на чијој територији врши своје дужности. Мисија члана особља који не поштује ове услове може бити обустављена.

О д е љ а к III

ПОСТУПАК С ЛИЦИМА У ВЛАСТИ СТРАНЕ У СУКОБУ

Г л а в а I

ПОЉЕ ПРИМЕНЕ И ЗАШТИТА ЛИЦА И СТВАРИ

Члан 72.

Поље примене

Одредбе овог одељка су допуна правила која се односе на хуманитарну заштиту цивила и цивилних предмета који су у власти стране у сукобу, садржаних у ИВ конвенцији, нарочито у делу И и ИИИ, као и других применљивих правила међународног права која се односе на заштиту основних права човека за време међународног оружаног сукоба.

Члан 73.

Избеглице и лица без држављанства

Лица која су се, пре почетка непријатељстава, сматрала као лица без држављанства, или као избеглице у складу са одговарајућим међународним инструментима које су прихватиле стране које су у питању, или у складу с националним законодавством државе у коју су избегла или државе у којој бораве, сматраће се за лица под заштитом у смислу дела И и ИИИ ИВ конвенције, у свим околностима и без икакве неповољне разлике.

Члан 74.

Поново окупљање растурених породица

Високе стране уговорнице и стране у сукобу ће на сваки могући начин олакшати поново окупљање породица које су растурене због оружаног сукоба и подстицаће нарочито рад хуманитарних организација ангажованих на овом задатку, у складу са одредбама Конвенција и овог протокола и у складу са својим прописима о безбедности.

Члан 75.

Основне гаранције

1. Уколико су погођена ситуацијом наведеном у члану 1. овог протокола, са лицима која су у власти стране у сукобу и која не уживају повољнији третман у складу са Конвенцијама или овим протоколом поступаће се хумано у свим приликама и она ће уживати, као минимум, заштиту која је предвиђена овим чланом, без икакве неповољне разлике која би се заснивала на раси, боји, полу, језику, вери или убеђењу, политичком или другом мишљењу, националном или социјалном пореклу, богатству, рођењу или другом статусу, или било којем другом сличном критеријуму. Свака страна ће поштовати личност, част, убеђења и верске обреде свих таквих лица.

2. Следећа дела јесу и остају забрањена у свако доба и на сваком месту, било да су их учинили цивилни или војни представници:

(а) насиље над животом, здрављем или физичким или менталним благостањем људи, нарочито:

- (I) убиство;
- (II) мучење сваке врсте, физичко или ментално;
- (III) телесна казна;
- (IV) сакаћење;

(б) вређање људског достојанства, нарочито понижавајући и деградирајући поступак, принудна проституција и сваки облик недоличног напада;

(ц) узимање талаца;

(д) колективне казне; и

(е) претње извршењем било којег од поменутих дела.

3. Свако лице које је ухапшено, притворено или интернирано због акција у вези са оружаним сукобом, биће обавештено одмах, на језику који разуме, о разлозима из којих су те мере предузете. Изузев у случајевима хапшења или притвора због кажњивих дела, таква лица ће бити пуштена у најкраћем могућем року, а у сваком случају чим престану да постоје околности које оправдавају хапшење, притвор или интернацију.

4. Изрицање било какве пресуде и извршење било какве казне над лицем за које се утврди да је криво за кривично дело у вези с оружаним сукобом може се извршити само по пресуди коју је изрекао непристрасан и редовно установљен суд, који поштује опште признате принципе редовног судског поступка, који садрже следеће:

(а) поступком ће се обезбедити да оптужени без одлагања буде обавештен о детаљима повреде коју је наводно учинио, и обезбедиће се оптуженом пре и за време суђења сва потребна права и средства одбране;

(б) нико не може бити проглашен кривим за повреду осим на бази личне кривичне одговорности;

(ц) нико не може бити оптужен или осуђен за кривично дело за било коју радњу или пропуст који не представљају кривично дело према националном или међународном закону под који је он потпадао у моменту учињеног дела; не може се изрећи тежа казна од казне која је била применљива у време када је кривично дело било извршено; ако, после извршене повреде, закон предвиди лакшу казну, прекршилац ће се тиме користити;

(д) свако ко је оптужен за повреду сматраће се невиним док се не докаже кривица у складу са законом;

(е) свако ко је оптужен за повреду, имаће право да присуствује свом суђењу;

(ф) нико неће бити присиљен да сведочи против себе или да призна кривицу;

(г) свако ко је оптужен за повреду имаће право да испита, или да тражи да се испитају сведоци против њега и да обезбеди присуство и испитивање сведока који сведоче у његову корист, под истим условима као и сведоци против њега;

(х) нико неће бити прогоњен или кажњен од исте стране за повреду за коју је коначна пресуда већ била донета, било да је ослобођен кривице или да је осуђен по истом закону и судском поступку;

(и) свако ко је прогоњен за повреду има право да тражи да се пресуда јавно објави, и

(ј) лице које је осуђено биће приликом доношења пресуде обавештено о правним и другим лековима и о роковима до којих се они могу користити.

5. Жене чија је слобода ограничена из разлога у вези са оружаним сукобом, биће држане у одељењима одвојено од одељења за мушкарце. Оне ће бити под непосредним надзором жена. Међутим, у случајевима када су породице притворене или интерниране, оне ће - кад год је то могуће - бити држане на истом месту и смештене као породичне заједнице.

6. Лица која су ухапшена, притворена или интернирана из разлога у вези са оружаним сукобом уживаће заштиту као што је предвиђено у овом члану, до коначног пуштања, репатријације или поновног настањења, чак и после завршетка оружаних сукоба.

7. Да би се избегла свака сумња у вези са гоњењем лица оптужених за ратне злочине или злочине против човечности и суђење тим лицима примениће се следећи принципи:

(а) лица која су оптужена за такве злочине биће подвргнута гоњењу и суђењу у складу с применљивим прописима међународног права; и

(б) сва лица која не уживају повољнији третман у складу са Конвенцијама или овим протоколом имаће право на третман који је предвиђен овим чланом, без обзира на то да ли злочини за које су оптужена представљају или не тешке повреде Конвенција или овог протокола.

8. Ни једна одредба овог члана не може се тумачити тако да ограничава или крши било које друге повољније одредбе које пружају већу заштиту по било којим применљивим правилима међународног права, за лица из става 1.

Г л а в а II

МЕРЕ У КОРИСТ ЖЕНА И ДЕЦЕ

Члан 76.

Заштита жена

1. Са женама ће се поступати са посебним обзирима и оне ће бити заштићене нарочито против силовања, принудне проституције и сваког другог облика недоличног напада.

2. Труднице и мајке са малом децом која зависе од њих, а које су ухапшене, притворене или интерниране из разлога у вези с оружаним сукобом, уживаће највећи приоритет код разматрања њихових случајева.

3. Стране у сукобу ће у највећој могућој мери настојати да избегну изрицање смртне казне за повреде у вези с оружаним сукобом над трудницама или мајкама с малом децом која зависе од њих. Смртна казна за такве повреде неће се извршавати над таквим женама.

Члан 77.

Заштита деце

1. Према деци ће се поступати с посебним обзирима и биће заштићена против сваког облика недоличног напада. Стране у сукобу ће се о њима бринути и пружити им помоћ која им је потребна, било због њиховог доба, било из других разлога.

2. Стране у сукобу ће предузети све могуће мере да деца која нису навршила 15 година не учествују директно у непријатељствима и оне ће се, нарочито, уздржавати од њиховог регрутовања у своје оружане снаге. Приликом регрутовања лица која су навршила 15 година али нису навршила 18 година живота, стране у сукобу ће настојати да дају приоритет онима који су најстарији.

3. Ако, у изузетним случајевима, упркос одредбама из става 2. деца која нису навршила 15 година учествују директно у непријатељствима и нађу се у власти противничке стране, она ће и даље уживати посебну заштиту коју пружа овај члан, без обзира на то да ли су или нису ратни заробљеници.

4. Ако буду ухапшена, притворена или интернирана из разлога у вези с оружаним сукобом, деца ће бити смештена у посебна одељења, одвојена од одељења за одрасле, изузев у случајевима када су породице смештене као породичне заједнице, као што је предвиђено чланом 75. став 5.

5. Смртна казна за повреду у вези с оружаним сукобом неће се извршавати над лицима која нису навршила 18 година живота у време када је извршена повреда.

Члан 78.

Евакуација деце

1. Ниједна страна у сукобу неће предузети евакуацију деце у страну земљу изузев сопствених грађана, осим ако је реч о привременој евакуацији када то захтевају здравствени разлози или разлози лечења деце, или, изузев на окупираној територији, из разлога њихове безбедности. Ако се родитељи или законски старатељи могу пронаћи, за евакуацију деце биће потребна њихова писмена сагласност. Ако се такве особе не могу пронаћи, за евакуацију ће бити потребна писмена сагласност лица која су по закону или обичају првенствено одговорна за бригу о деци. Сваку такву евакуацију ће надзирати сила заштитница уз сагласност заинтересованих страна - стране која предузима евакуацију, стране која прима децу и свих страна чији се грађани евакуишу. У сваком случају, све стране у сукобу предузеће све могуће мере предострожности како би се избегло да евакуација буде угрожена.

2. Кад год дође до евакуације сходно ставу 1. обезбедиће се васпитање сваком детету, укључујући и његово верско и морално васпитање, онако како то родитељи желе, с највећим могућим континуитетом док се оно не врати.

3. Да би се олакшао повратак деце сходно овом члану својим породицама у земљи, власти стране која организује евакуацију и, кад је то погодно, власти земље која прима установиће за свако дете картон са фотографијом, који ће послати Централној агенцији за трагање међународног комитета Црвеног крста. Сваки картон ће садржати, кад год је могуће и кад то не повлачи никакав ризик или штету по дете, следеће информације:

(а) презиме(на) детета;

- (б) право име(на) детета;
- (ц) пол детета;
- (д) место и датум рођења (или, ако тај датум није познат, приближне године живота);
- (е) пуно очево име;
- (ф) мајчино пуно име и њено девојачко презима;
- (г) дечји најближи рођаци;
- (х) националност детета;
- (и) матерњи језик детета и сви други језици које оно говори;
- (ј) адреса породице детета;
- (к) било који број за идентификацију детета;
- (л) здравствено стање детета;
- (м) крвну групу детета;
- (н) сваки особени знак;
- (о) датум када је и место где је дете нађено;
- (п) датум када је и место одакле је дете напустило земљу;
- (q) вероисповест детета, уколико је има;
- (р) садашњу адресу детета у земљи која га је примила;
- (с) у случају да дете умре пре свога повратка, датум, место и околности смрти и место сахране.

Г л а в а I I I

НОВИНАРИ

Члан 79.

Мере за заштиту новинара

1. Новинари ангажовани у опасним професионалним мисијама у подручјима оружаног сукоба сматраће се цивилима у смислу члана 50. став 1.
2. Они ће бити заштићени према Конвенцијама и овом протоколу, под условом да не предузму никакву акцију која би нашкодила њиховом статусу цивила, и без утицаја на право ратних дописника, акредитованих при оружаним снагама, на уживање статуса предвиђеног у члану 4. А(4) III Конвенције.

3. Они могу добити личну карту сличну моделу у Прилогу II овог протокола. Ова карта, коју ће издати влада чији је новинар грађанин или на чијој територији пребива, или у којој га запошљава, потврдиће његов статус новинара.

Д Е О V

ИЗВРШЕЊЕ КОНВЕНЦИЈА И ОВОГ ПРОТОКОЛА

О д е љ а к I

ОПШТЕ ОДРЕДБЕ

Члан 80.

Мере за извршење

1. Високе стране уговорнице и стране у сукобу ће без одлагања предузети све мере потребне за извршење својих обавеза по Конвенцијама и овом протоколу.
2. Високе стране уговорнице и стране у сукобу издаће наређења и упутства да би обезбедиле поштовање конвенција и овог протокола и надзираће њихово извршење.

Члан 81.

Активност Црвеног крста и других хуманитарних организација

1. Стране у сукобу ће пружити Међународном комитету Црвеног крста све олакшице, у оквиру својих овлашћења, да би му омогућиле да извршава хуманитарне функције које су му поверене Конвенцијама и овим протоколом у циљу обезбеђења заштите и помоћи жртвама сукоба; Међународни комитет Црвеног крста може такође предузимати све друге хуманитарне акције у корист ових жртава, под условом да добије сагласност односних страна у сукобу.
2. Стране у сукобу ће пружити својим одговарајућим организацијама Црвеног крста (Црвеног полумесеца, Црвеног лава и сунца) олакшице које су потребне за извршавање њихових хуманитарних активности у корист жртава сукоба, у складу са одредбама Конвенција и овог протокола и основним принципима Црвеног крста формулисаним на међународним конференцијама Црвеног крста.
3. Високе стране уговорнице и стране у сукобу ће на сваки могући начин олакшати помоћ коју организације Црвеног крста (Црвеног полумесеца, Црвеног лава и сунца) и Лига друштава Црвеног крста пружају жртвама сукоба у складу са одредбама Конвенција и овог протокола и са основним принципима Црвеног крста формулисаним на међународним конференцијама Црвеног крста.
4. Високе стране уговорнице и стране у сукобу пружаће, колико је то могуће, олакшице сличне олакшицама наведеним у ст. 2. и 3. другим хуманитарним организацијама које се помињу у Конвенцијама и овом протоколу, које су прописно овлашћене од стране одговарајућих страна у сукобу и које врше своје хуманитарне активности у складу са одредбама Конвенција и овог протокола.

Члан 82.

Правни саветници у оружаним снагама

Високе стране уговорнице ће у свако доба, а стране у сукобу у време оружаног сукоба, обезбедити да правни саветници буду на располагању, кад је потребно, ради давања савета

војним командантима на одговарајућем нивоу о примени Конвенција и овог протокола и о одговарајућим упутствима која треба да се дају оружаним снагама о том питању.

Члан 83.

Пропагирање

1. Високе стране уговорнице преузимају на себе да и у време мира и у време оружаног сукоба врше упознавање са Конвенцијама и овим протоколом што је више могуће у својим земљама, а нарочито да укључе њихово проучавање у своје програме војне наставе и да подстичу то проучавање међу цивилним становништвом, како би инструменти постали познати оружаним снагама и цивилном становништву.

2. Све војне или цивилне власти које у време оружаног сукоба преузимају одговорности у погледу примене Конвенција и овог протокола биће у потпуности упознате са њиховим текстом.

Члан 84.

Прописи о примени

Високе стране уговорнице доставиће једна другој што је могуће пре, преко депозитара и, кад је подесно, преко сила заштитница, своје званичне преводе овог протокола, као и закона и правилника које евентуално усвоје да би обезбедиле њихову примену.

О д е љ а к II

СУЗБИЈАЊЕ ПОВРЕДА КОНВЕНЦИЈА И ОВОГ ПРОТОКОЛА

Члан 85.

Сузбијање повреда овог протокола

1. На сузбијање повреда и тешких повреда овог протокола примењиваће се одредбе Конвенција које се односе на сузбијање повреда и тешких повреда, допуњене овим одељком.

2. Дела описана као тешке повреде Конвенција су тешке повреде овог протокола уколико су учињена против лица која су у власти противничке стране, а која штите чл. 44, 45. и 73. овог протокола, или против рањеника, болесника и бродоломника противничке стране, које штити овај протокол, или против оног медицинског или верског особља, санитарских јединица или санитарских транспорта, који су под контролом противничке стране и које штити овај протокол.

3. Поред тешких повреда дефинисаних у члану 11. следећа дела ће се сматрати као тешке повреде овог протокола када су извршена намерно, кршењем одговарајућих одредаба овог протокола, и када су проузроковала смрт или озбиљне телесне или здравствене повреде:

(а) напад на цивилно становништво или поједина цивилна лица;

(б) предузимање напада без избора циљева, који погађа цивилно становништво или цивилне објекте, са знањем да ће такав напад проузроковати прекомерне губитке живота, повреде цивила или оштећење цивилних објеката, дефинисаних у члану 57, став 2 (а) (иии);

(ц) предузимање напада на грађевине или инсталације које садрже опасне силе, са знањем да ће такав напад проузроковати прекомерне губитке живота, повреде цивила или оштећење цивилних објеката дефинисаних у члану 57. став 2(а) (иии);

(д) узимање небрањених места и демилитаризовне зоне за предмет напада;

(е) узимање за предмет напада лица, са знањем да је оно онеспособљено за борбу;

(ф) перфидно коришћење, кршењем члана 37, знака распознавања Црвеног крста, Црвеног полумесеца или Црвеног лава и сунца или других заштитних знакова који су признати Конвенцијама или овим протоколом.

4. Поред тешких повреда које су дефинисане у претходним ставовима и у Конвенцијама следеће радње сматраће се за тешке повреде овог протокола када су извршене намерно и уз кршење Конвенција или Протокола:

(а) премештање делова сопственог цивилног становништва од стране окупационе силе на територију коју она окупира, или депортовање или пребацивање целокупног становништва или делова становништва са окупиране територије унутар или изван те територије, кршењем члана 49. ИВ конвенције;

(б) неоправдано одлагање репатријације ратних заробљеника или цивила;

(ц) спровођење апартхејда и осталих нехуманих и деградирајућих поступака који вређају лично достојанство, на бази расне дискриминације;

(д) узимање јасно видљивих историјских споменика, уметничких дела или места за верске обреде, који представљају културно или духовно наслеђе народа и којима је пружена посебна заштита путем специјалних аранжмана, на пример у оквиру надлежне међународне организације, за предмет напада, што има за последицу њихово разарање у великим размерама, тамо где нема доказа о прекршају члана 53. подтачке (б) од противничке стране и када такви историјски споменици, уметничка дела и места за верске обреде нису лоцирани у непосредној близини војних циљева;

(е) лишавање лица које је заштићено Конвенцијама или на које се односи став 2. овог члана, права на правично и редовно суђење.

5. Не дирајући у примену Конвенција и овог протокола, тешке повреде ових инструмената сматраће се за ратне злочине.

Члан 86.

Непредузимање мера

1. Високе стране уговорнице и стране у сукобу ће сузбијати тешке повреде и предузимати мере потребне за сузбијање свих осталих повреда Конвенција или овог протокола, које су резултат непредузимања, када по дужности треба да их предузимају.

2. Чињеница да је повреду Конвенција или овог протокола извршио неки потчињени не ослобађа његове старешине кривичне или дисциплинске одговорности, већ према случају, уколико су они знали, или имали информације које су им омогућиле да закључе под околностима које су владале у то време, да је он извршио или да ће извршити такву повреду и ако нису предузели све могуће мере у границама своје моћи да спрече или сузбију повреду.

Члан 87.

Дужност команданата

1. Високе стране уговорнице и стране у сукобу треба да наложе војним командантима, у погледу припадника оружаних снага под њиховом командом и осталих лица под њиховом контролом, да спрече и тамо где је потребно сузбију повреде Конвенција и овог протокола и да о томе известе надлежне власти.

2. Да би се спречиле и сузбиле повреде, високе стране уговорнице и стране у сукобу треба да наложе командантима да, сразмерно степену њихове одговорности, обезбеде да припадници оружаних снага под њиховом командом буду упознати са својим обавезама по Конвенцијама и овом протоколу.

3. Високе стране уговорнице и стране у сукобу треба да наложе сваком команданту коме је познато да ће његови потчињени или друга лица под његовом контролом извршити повреду Конвенција или овог протокола да предузме мере које су потребне да се спречи таква повреда, а ако је повреда Конвенција или овог протокола извршена, да покрене дисциплински или казнени поступак против извршилаца.

Члан 88.

Међусобна правна помоћ у кривичним стварима

1. Високе стране уговорнице ће пружати једна другој у највећој мери помоћ у вези с кривичним и судским поступцима који се односе на тешке повреде конвенција или овог протокола.

2. Под условом поштовања права и обавеза установљених Конвенцијама и чланом 85. став 1. овог протокола, и када то околности дозволе, високе стране уговорнице ће сарађивати у питању екстрадиције. Оне ће поклонити пажњу захтеву државе на чијој је територији извршена повреда.

3. Право високе стране уговорнице којој се упућује захтев примењиваће се у свим случајевима. Међутим, одредбе претходних ставова неће утицати на обавезе које проистичу из одредаба било којег другог уговора билатералне или мултилатералне природе којим се регулише или ће се регулисати, у целини или делимично, међусобна правна помоћ у кривичним стварима.

Члан 89.

Сарадња

У ситуацијама тешких повреда Конвенција или овог протокола, високе стране уговорнице преузимају на себе обавезу да делују, заједнички или појединачно, у сарадњи са Уједињеним нацијама и у складу са Повељом Уједињених нација.

Члан 90.

Међународна комисија за утврђивање чињеничног стања

1. (а) основаће се Међународна комисија за утврђивање чињеничног стања (у даљем тексту: Комисија), која ће се састојати до 15 чланова високог моралног угледа и признате непристрасности.

(б) Када се најмање двадесет високих страна уговорница сагласи да прихвате надлежност Комисије у складу са ставом 2. депозитар ће тада, и у размацима од 5 година после тога, сазивати састанак представника тих високих страна уговорница у циљу избора чланова Комисије. На састанку ће представници изабрати чланове Комисије тајним гласањем са листе лица на коју свака од тих високих страна уговорница може именовати једно лице.

(ц) Чланови Комисије ће служити у личном својству, а мандат ће им трајати до избора нових чланова на наредном састанку.

(д) Приликом избора високе стране уговорнице треба да обезбеде да лица која ће бити изабрана у Комисију појединачно поседују тражене квалификације и да у Комисији као целини буде обезбеђена праведна географска заступљеност.

(е) У случају да се неочекивано упразни једно место, сама Комисија ће попунити упражњено место поклањајући дужну пажњу одредбама претходних подтачака.

(ф) Депозитар ће ставити Комисији на располагање потребне административне олакшице за вршење њених функција.

2. (а) Високе стране уговорнице могу у време потписивања, ратификовања или приступања Протоколу, или у било које време после тога, изјавити да признају, ипсо фацто и без посебног споразума, у односу на било коју другу високу страну уговорницу која прихвата исту обавезу, надлежност Комисије да испитује наводе такве друге стране, како је овлашћује овај члан.

(б) Изјаве које су напред наведене биће депоноване код депозитара који ће доставити њихове копије високим странама уговорницама.

(ц) Комисија ће бити надлежна да:

(i) испитује све чињенице за које се тврди да представљају тешке повреде дефинисане у Конвенцијама и овом протоколу или друге озбиљне повреде Конвенција или овог протокола;
(ii) олакша, путем својих добрих услуга, поновно успостављање поштовања Конвенција и овог протокола.

(д) У другим ситуацијама Комисија ће отпочети истрагу на захтев стране у сукобу само уз сагласност друге стране или страна које су у питању.

(е) Под условом напред наведених одредаба овог става, одредбе члана 52. И конвенције, члана 53. ИИ конвенције, члана 132. ИИИ конвенције и члана 149. ИВ конвенције и даље ће се примењивати на сваку наводну повреду Конвенција и прошириће се на сваку наводну повреду овог протокола.

3. (а) Уколико се заинтересоване стране нису друкчије договориле, све истраге ће предузети Комора која се састоји од седам чланова који су наименовани на следећи начин:

(i) пет чланова Комисије који нису грађани ниједне од страна у сукобу, које поставља председник Комисије на принципу правичне заступљености географских подручја, после консултације са странама у сукобу;
(ii) два ад хоц члана који нису грађани ниједне стране у сукобу, с тим што свака страна именује по једног.

(б) По пријему захтева за истрагу председник Комисије ће одредити одговарајући временски рок за установљење Коморе. Ако било који ад хоц члан не буде наименован у том року, председник ће одмах наименовати додатног члана или чланове Комисије уколико буде потребно да се попуни чланство Коморе.

4. (а) Комора која је у складу са ставом 3. установљена да предузме истрагу позваће стране у сукобу да јој помогну и поднесу доказе. Комора може затражити и све друге доказе које сматра подесним и може испитивати ситуацију ин лоцо.

(б) Сви докази ће бити у пуној мери саопштени странама, које имају право да дају Комисији своје примедбе о томе.

(ц) Свака страна има право да оспори такве доказе.

5.(а) Комисија ће странама поднети извештај о резултату истраге Коморе, са препорукама које сматра погодним.

(б) Ако Комора не буде у стању да обезбеди довољно доказа за чињеничне и непристрасне налазе, она ће навести разлоге због којих је то било немогуће.

(ц) Комисија неће јавно објавити своје налазе, уколико све стране у сукобу нису захтевале од Комисије да то учини.

6. Комисија ће установити своја сопствена правила, укључујући и правила за председништво Комисије и председништво Коморе. Тим правилима ће се обезбедити да се функције председника Комисије извршавају у свако доба и да их, у случају истраге, врши лице које није грађанин једне од страна у сукобу.

7. Административни трошкови Комисије ће се покривати из доприноса високих страна уговорница које су дале изјаву сходно ставу 2. и из добровољних доприноса. Страна или стране у сукобу које захтевају истрагу треба да дају потребну аконтацију за покриће трошкова Коморе, коју ће им накнадити страна или стране против које су поднете оптужбе, у висини од 50 % од трошкова Коморе. У случају када су Комори поднете противтужбе, свака страна ће положити аконтацију од 50 % од потребног износа.

Члан 91.

Одговорност

Страна у сукобу која повреди одредбе Конвенција или овог протокола биће, у зависности од случаја, обавезна да плати обештећење. Она ће бити одговорна за сва дела која учине лица која се налазе у редовима њених оружаних снага.

Д Е О VI

ЗАВРШНЕ ОДРЕДБЕ

Члан 92.

Потпис

Овај протокол биће отворен за потписивање странама учесницима у Конвенцијама шест месеци после потписивања Завршног акта и остаје отворен за време од 12 месеци.

Члан 93.

Ратификација

Овај протокол биће ратификован што је могуће пре. Ратификациони инструменти биће депоновани код Швајцарског федералног већа, које је депозитар Конвенције.

Члан 94.

Приступање

Овај протокол биће отворен за приступање свакој страни учесници у Конвенцијама која га није потписала. Инструменти о приступању ће бити депоновани код депозитара.

Члан 95.

Ступање на снагу

1. Овај протокол ступа на снагу шест месеци после депоновања два инструмента о ратификацији или приступању.

2. За сваку страну чланицу Конвенција, која после тога ратификује овај протокол или му приступи, Протокол ступа на снагу шест месеци после депоновања инструмената о ратификацији или приступању те стране.

Члан 96.

Уговорни односи после ступања на снагу овог протокола

1. Када су стране чланице Конвенција уједно и стране чланице овог протокола, Конвенција ће се применити тако како су допуњене овим протоколом.

2. Када једна од страна у сукобу није везана овим протоколом, стране чланице Протокола остају везане њиме у својим међусобним односима. Оне ће надаље бити везане овим протоколом у односу на сваку од страна које нису везане њиме, ако те друге стране прихвате и преицењују његове одредбе.

3. Власт која представља народ ангажован против високе стране уговорнице у оружаном сукобу, који је по карактеру такав какав је наведен у члану 1. став 4, може се обавезати да ће примењивати Конвенције и овај протокол у односу на тај сукоб путем једностране изјаве упућене депозитару. Таква изјава ће, пошто је депозитар прими, имати следеће дејство у односу на тај сукоб:

(а) Конвенције и овај протокол ступају на снагу за поменућу власт као страну у сукобу са тренутним дејством;

(б) поменућа власт преузима иста права и обавезе као оне које је преузела висока страна уговорница према Конвенцијама и овом протоколу; и

(ц) Конвенције и овај протокол су подједнако обавезни за све стране у сукобу.

Члан 97.

Амандман

1. Свака висока страна уговорница може предложити амандмане на овај протокол. Текст сваког предложеног амандмана ће се доставити депозитару који ће одлучити, после консултовања свих високих страна уговорница и Међународног комитета Црвеног крста, да ли треба сазивати конференцију ради разматрања предложеног амандмана.

2. Депозитар ће позвати на ту конференцију све високе стране уговорнице као чланице Конвенција, било да су оне потписнице овог протокола или да нису.

Члан 98.

Ревизија Прилога I

1. Најкасније четири године после ступања на снагу овог протокола, а затим у интервалима од најмање четири године, Међународни комитет Црвеног крста ће консултовати високе стране уговорнице о Прилогу I овог протокола и, ако сматра за потребно, може предложити састанак техничких стручњака да размотре Прилог I и да предложи такве амандмане Прилога I какви евентуално буду пожељни. Уколико у року од шест месеци од објављивања предлога за такав састанак високих странама уговорницама једна трећина страна не стави приговор, Међународни комитет Црвеног крста ће сазвати састанак, позивајући и посматраче одговарајућих међународних организација. Такав састанак ће Међународни комитет Црвеног крста такође сазвати у свако доба на захтев једне трећине високих страна уговорница.

2. Депозитар ће сазвати конференцију високих страна уговорница и страна чланица Конвенција ради разматрања амандмана предложених на састанку техничких стручњака ако после тога

састанка Међународни комитет Црвеног крста или једна трећина високих страна уговорница то захтевају.

3. Амандмани на Прилог И могу бити усвојени на таквој конференцији већином гласова две трећине високих страна уговорница, које су присутне у гласању.

4. Сваки амандман који би био тако усвојен депозитар ће саопштити високим странама уговорницама и странама чланицама Конвенција. Сматраће се да је амандман прихваћен по истеку периода од једне године од када је саопштен, уколико у том периоду депозитару не буде достављена изјава о неприхватању амандмана од стране најмање једне трећине високих страна уговорница.

5. Амандман који се у складу са ставом 4. сматра прихваћеним ступа на снагу три месеца после његовог прихватања за све високе стране уговорнице, изузев оних које су дале изјаве о неприхватању у складу с тим ставом. Свака страна која је дала такву изјаву може је у свако доба повући, а амандман у том случају ступа на снагу за ту страну после три месеца.

6. Депозитар ће обавестити високе стране уговорнице и чланице Конвенција о ступању на снагу сваког таквог амандмана, о странама које он обавезује, о датуму његовог ступања на снагу у односу на сваку страну, о изјавама о неприхватању датим у складу са ставом 4. и о повлачењу таквих изјава.

Члан 99.

Отказивање

1. У случају да нека висока страна уговорница откаже овај протокол, отказ ће ступити на снагу годину дана после пријема инструмента о отказу. Ако је, међутим, по истеку те године страна која је дала отказ ангажована у једној од ситуација наведених у члану 1, отказ неће имати дејства пре завршетка оружаног сукоба или окупације, а ни у ком случају пре него што се окончају операције у вези с коначним ослобођењем, репатријацијом или поновним настањењем лица која штите Конвенције или овај протокол.

2. Отказ ће се нотификовати писменим путем депозитару, који ће га проследити свим високим странама уговорницама.

3. Отказ ће имати дејства само у односу на страну која је дала отказ.

4. Ниједан отказ у складу са ставом 1. неће утицати на обавезе које је, због оружаног сукоба, сходно овом протоколу већ преузела страна која је дала отказ у вези с било којим делом учињеним пре него што је тај отказ ступио на снагу.

Члан 100.

Нотификација

Депозитар ће обавестити високе стране уговорнице, као и чланице Конвенција, било да су или нису потписнице овог протокола, о:

(а) потписима стављеним на овај протокол и о депоновању инструмента о ратификацији и приступању, сходно чл. 93. и 94;

(б) датуму ступања на снагу овог протокола у складу са чланом 95;

(ц) саопштавањима и изјавама примљеним у складу са чл. 84, 90. и 97;

(д) изјавама примљеним у складу са чланом 96. став 3. које ће бити прослеђене најбржим путем; и

(е) отказима у складу са чланом 99.

Члан 101.

Регистрација

1. После ступања Протокола на снагу депозитар ће га проследити Секретаријату Уједињених нација ради регистравања и објављивања, у складу са чланом 102. Повеље Уједињених нација.

2. Депозитар ће такође обавестити Секретаријат Уједињених нација о свим ратификацијама, приступањима и отказима које је примио у вези са овим протоколом.

Члан 102.

Веродостојност текстова

Оригинал овог протокола, чији су текстови на арапском, кинеском, енглеском, француском, руском и шпанском језику подједнако веродостојни, биће депонован код депозитара који ће доставити оверене примерке свим странама чланицама Конвенција.